

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja • Työelämä • 2023:19

Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2021

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:19

Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2021

Lasse Ahtiainen

Työ- ja elinkeinoministeriö Helsinki 2023

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Työ- ja elinkeinoministeriö

This publication is copyrighted. You may download, display and print it for Your own personal use. Commercial use is prohibited.

ISBN pdf: 978-952-327-889-9

ISSN pdf: 1797-3562

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2021

Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2023:19		Teema	Työelämä
Julkaisija	Työ- ja elinkeinoministeriö		
Tekijä/t	Lasse Ahtiainen		
Kieli	suomi	Sivumäärä	74

Tiivistelmä

Tutkimus on jatkoa Timo Kauppisen ja Virpi Köykan Palkansaajien järjestäytyminen 1989, Linda Sandqvistin Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa 1994 sekä Lasse Ahtiaisen vastaaville tutkimuksille vuosilta 2001, 2004, 2009, 2013 ja 2017. Ensisijaisena tarkoituksena on selvittää, millaista järjestäytyminen on vuonna 2021 aiempiin tutkimuksiin verrattuna.

Järjestäytymistä selvitettiin maaliskuussa 2022 keskusjärjestöihin kuuluville ammattiliitoille suunnatulla kyselyllä. Järjestäytymistietojen lisäksi on selvitetty myös liittojen jäsenrakennetta. Keskeistä järjestäytymisessä on edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten määrä, jonka osuus palkansaajien ja työttömien yhteismäärästä muodostaa järjestäytymisasteen.

Vuoden 2021 lopussa ammattiliitoissa oli kaikkiaan 1 889 000 jäsentä. Näistä kuitenkin 572 000 eli 30,3 % voidaan luokitella varsinaisen edunvalvonnan ulkopuolella oleviksi. Tähän sisältyvät eläkeläiset, opiskelijat, vapaajäsenet ja yrittäjät.

Edunvalvonnan piirissä olevia jäseniä oli vuoden 2021 lopussa kaikkiaan 1 316 000 ja sen perusteella laskettu järjestäytymisaste on 54,7 %. Vuonna 2017 vastaava luku oli 60,2 % ja siten järjestäytymisaste on laskenut 5,5 prosenttiyksikköä. Naisten järjestäytymisaste oli vuonna 2021 60,9 % ja miesten 48,5 %. Julkisissa palveluissa järjestäytymisaste on 76,7 %, teollisuudessa 63,4 % ja yksityisillä palvelualoilla 41,6 %.

Asiasanat työelämä, järjestäytyminen, palkansaajat, ammattiliitot, rakenne

ISBN PDF 978-952-327-889-9 **ISSN PDF** 1797-3562

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-889-9>

Löntagarnas organisering år 2021

Arbets- och näringsministeriets publikationer 2023:19		Tema	Arbetsliv
Utgivare	Arbets- och näringsministeriet		
Författare	Lasse Ahtiainen	Sidantal	74
Språk	finska		
Referat	<p>Undersökningen är en fortsättning på Timo Kauppinens och Virpi Köykkäs undersökning om löntagarnas organisering 1989 och Linda Sandqvists undersökning om löntagarnas organisering i Finland 1994 samt Lasse Ahtiainens motsvarande undersökningar från åren 2001, 2004, 2009, 2013 och 2017. Det primära målet är att utreda hur organiseringen ser ut år 2021 jämfört med de tidigare undersökningarna.</p> <p>Organiseringen utreddes i mars 2022 med en enkät som var riktad till centralorganisationernas medlemsförbund. Förutom organiseringen gällde utredningen också förbundens medlemsstruktur. Det väsentliga i fråga om organiseringen är det antal medlemmar som omfattas av intressebevakningen, av vilket det sammanlagda antalet löntagare och arbetslösa bildar organisationsgraden.</p> <p>Vid utgången av 2021 hade fackförbunden sammanlagt 1 889 000 medlemmar. Av dessa kan dock 572 000, dvs. 30,3%, anses stå utanför den egentliga intressebevakningen. I denna andel ingår pensionärer, studerande, frimedlemmar och företagare.</p> <p>Antalet medlemmar som omfattas av intressebevakningen var totalt 1 316 000 i slutet av 2021 och organisationsgraden som räknats ut på grundval av det var 54,7 procent. År 2017 var motsvarande antal 60,2 procent och sålunda har organisationsgraden sjunkit med 5,5 procentenheter. År 2021 var organiseringsgraden 60,9 % för kvinnor och 48,5 % för män. Inom de offentliga tjänsterna var organisationsgraden 76,7%, inom industrin 63,4% och inom den privata servicebranschen 41,6%.</p>		
Nyckelord	arbetsliv, organisering, löntagare, fackförbund, struktur		
ISBN PDF	978-952-327-889-9	ISSN PDF	1797-3562
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-889-9		

Organisation of Wage and Salary Earners in 2021

Publications of the Ministry of Economic Affairs and Employment 2023:19	Subject	Working life
Publisher	Ministry of Economic Affairs and Employment of Finland	
Author(s)	Lasse Ahtiainen	
Language	Pages	74

Abstract

The study is a continuation to a study by Timo Kauppinen and Virpi Köykkä on the organisation of wage and salary earners in 1989, a study by Linda Sandqvist on the organisation of wage and salary earners in Finland in 1994, and Lasse Ahtiainen's similar studies in 2001, 2004, 2009, 2013 and 2017. The primary aim was to investigate the degree of unionisation in 2021, compared with previous studies.

In March 2022, a survey on unionisation was sent to all trade unions organised under a central organisation. In addition to information on unionisation, the survey also included questions about the membership structure of unions. Determining the number of members whose interests the unions represent is of key importance, as the percentage of these members of the total of wage and salary earners and the unemployed equals the degree of organisation.

At the end of 2021, trade union memberships totalled 1,889,000. However, 630,000 or 30.3 per cent of them were members whose interests were not represented. These include pensioners, students, non-paying members and self-employed persons.

At the end of 2021, there were a total of 1,316,000 members whose interests were represented, and the degree of unionisation calculated accordingly was 54.7 per cent. The degree of unionisation in 2017 was 60.2 per cent, which means it has fallen by 5.5 percentage points. The degree of unionisation among women was 60.9 per cent in 2021 compared to 48.5 per cent among men. The degree of unionisation in public services was 76.7 per cent, 63.4 per cent in industry, and 41.6 per cent in the private services sector.

Keywords working life, organisation, wage and salary earners, trade unions, structure

ISBN PDF 978-952-327-889-9 **ISSN PDF** 1797-3562

URN address <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-889-9>

Sisältö

Esipuhe	7
1 Johdanto	8
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tarkoitus	8
1.2 Tutkimuksen toteuttaminen	10
2 Järjestäytymistä koskevat käsitteet	12
3 Ammatillinen järjestäytyminen	14
3.1 Järjestörakenteen muutokset	14
3.2 Palkansaajakeskusjärjestöjen kokonaisjäsenmäärät	17
4 Ammattiliittojen jäsenistön kuvaus	19
4.1 Erityisryhmät ja niiden määrän kehitys keskusjärjestöittäin.....	19
4.2 Varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevat jäsenet	22
4.3 Työttömät.....	22
4.4 Ulkomailla työskentely	23
4.5 Maksavat jäsenet.....	24
4.6 Naiset ammattiliitoissa	25
4.7 Ikärakenne.....	27
5 Jäsenistö toimialoittain	28
5.1 Päätoimialat.....	28
5.2 Julkisen sektorin järjestäytyneet palkansaajat	29
5.3 Toimialojen muutos keskusjärjestöittäin.....	30
6 Järjestäytymisaste	33
6.1 Kokonaisjärjestäytymisaste.....	34
6.2 Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste.....	34
6.2.1 Järjestäytymisaste sukupuolittain	36
6.2.2 Järjestäytymisaste toimialoittain	39
6.2.3 Julkisen sektorin järjestäytyneisyys	41
7 Muut tutkimukset ja tulosten arviointi	44
7.1 Järjestäytyminen työvoimatutkimuksen mukaan.....	44
7.2 Työttömyyskassat.....	53
7.2.1 Yleinen Työttömyyskassa YTK.....	63
7.3 Työolobarometri	67
7.4 Tulosten arviointia	70
Lähteet	74

ESIPUHE

Työmarkkinoiden järjestäytyminen, sekä palkansaajien että työnantajien, vaikuttaa keskeisenä institutionaalisenä tekijänä monin tavoin työmarkkinoiden toimintaan. Suomessa molemmat työmarkkinoiden osapuolet ovat perinteisesti olleet vahvasti järjestäytyneitä. Pitkäaikainen kehityssuunta on kuitenkin ollut palkansaajien järjestäytymisasteen lasku. Tämä suunta näyttää jatkuvan edelleen.

Työ- ja elinkeinoministeriö päätti v. 2022 toteuttaa työmarkkinoiden järjestäytymistutkimuksen, joka koostuu kahdesta osasta: 1) nyt julkaistavasta Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2021 -raportista ja 2) myöhemmin valmistuvasta Työehtosopimusten kattavuus -raportista. Ministeriön tarkoituksena on tällä hankkeella tuottaa luotettavaa markkinainformaatiota kaikille työmarkkinatoimijoille ja aiheesta kiinnostuneille. Tämän raportin tiedonhankinta perustuu ammattiliitoille tehtyyn kyselyyn, lisäksi tuloksia vertailaan muihin järjestäytymistietoa tuottaviin lähteisiin.

Palkansaajien järjestäytymistutkimuksen on laatinut VTM Lasse Ahtiainen.

Hankkeen ohjaajina ovat työ- ja elinkeinoministeriön puolelta toimineet hallitusneuvos Nico Steiner ja tutkimusjohtaja Heikki Räisänen (vastaava).

Esitän Lasse Ahtiaiselle parhaat kiitokset huolellisesti toteutetusta työstä, joka mahdollistaa myös pitemmän aikavälin järjestäytymisen vertailut.

Kiitos myös kaikille tiedoja tutkimusta varten toimittaneille ammattiliitoille. Vastausaktiivisuus oli oikein hyvä.

Työ- ja elinkeinoministeriössä maaliskuussa 2023

Heikki Räisänen
tutkimusjohtaja

1 Johdanto

Tässä tutkimuksessa selvitetään palkansaajien järjestäytymistä palkansaajaliitoille tehtävän kyselyn avulla. Tutkimus on toistettu noin neljän vuoden välein ja pyrkimyksenä on saada yleiskuva järjestäytymisen kehityksestä. Yksittäisten liittojen vastauksista saadut tiedot lasketaan yhteen ja verrataan tuloksia yleiseen palkansaajien ja työttömien määrään, mistä voidaan laskea kulloinenkin järjestäytymisaste. Ratkaisevaa tutkimuksen onnistumiselle on se, että mahdollisimman moni liitto vastaa kyselyyn. Liitot ovat vastanneet kyselyyn kiitettävän hyvin ja tähän tutkimukseen saadut vastaukset peittävät peräti 99 prosenttia palkansaajaliittojen kokonaisjäsenmäärästä. Raportissa esitetään myös Tilastokeskuksen työvoimatutkimusten, työttömyyskassatilastojen ja työ- ja elinkeinoministeriön työolobarometrin järjestäytymistä koskevat tulokset. Niiden avulla arvioidaan ja täydennetään tämän tutkimuksen tuloksia.

Vuonna 2021 Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen tehtiin menetelmä- ja määritelmämuutoksia, mitkä vaikuttavat hieman palkansaajien ja työttömien määriin, joiden perusteella näissä järjestäytymiskyselyissä lasketaan järjestäytymisaste. Muutosten vaikutusta voi aikasarjoissa verrata vuodesta 2009 lähtien potentiaalisten jäsenten osalta. Muutokset vähentävät vuosien 2009, 2013 ja 2017 järjestäytymiskyselyissä käytettyjä potentiaalisten jäsenten määriä kaikkiaan noin 30 000, mikä merkitsee järjestäytymisasteessa noin yhden prosentin nousua. Muutos huomioidaan tässä tutkimuksessa järjestäytymisastetta kuvaavissa vertailukelpoisissa vuosien 2009–2021 taulukoissa.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tarkoitus

Työministeriö ja myöhemmin työ- ja elinkeinoministeriö on kerännyt vuosina 1989, 1994, 2001, 2004, 2009, 2013 ja 2017 kyselytutkimuksella tietoja palkansaajien ammatillisesta järjestäytymisestä (Kauppinen ja Köykkä 1991; Sandqvist 1996; Ahtiainen 2002, 2006a, 2011, 2015 ja 2019). Lisäksi oli tehty samaa aihetta koskeva analyysi Tilastokeskuksen Työelämän laatu 1990 -haastatteluaineiston pohjalta (Backberg 1993). Tämän tutkimuksen tarkoituksena on päivittää aiempien tutkimusten tiedot. Uusi kysely suoritettiin maalimarraskuussa 2022 ja tiedot ovat vuoden 2021 lopusta.

Tutkimus on rinnakaistutkimus vuonna 2007 ensimmäisen kerran tehdyille työehtosopimusten kattavuustutkimukselle (Ahtiainen 2007, 2011b, 2016 ja 2019b). Järjestäytymistutkimukset ja työehtosopimusten kattavuustutkimukset on ajoitettu käsittelemään mahdollisimman tarkasti samoja ajankohtia ja niillä pyritään antamaan kokonaiskuva sekä palkansaajien että työnantajien järjestäytymisestä ja sen kehityksestä. Työehtosopimuksia koskeva uusi tutkimus on tarkoitus laatia vuonna 2023 ja se käsittelee kaudella 2021/2022 solmittuja sopimuksia.

Vuosien 1989 ja 1994 tutkimusten ajankohdat poikkesivat huomattavasti toisistaan. Vuonna 1989 elettiin vahvaa nousukautta ja 1994 taas oltiin syvällä lamassa. Aiempien tutkimusten yhtenä oletuksena oli, että järjestäytyminen vaihtelee suhdanteiden mukaan. Lamakausi ei välttämättä heikennä ammattiliittojen asemaa ja vähennä järjestäytymistä, vaan saattaa päinvastoin työpaikan menetyksen ja työttömyysuhan alla lisätä sitä. Vuosien 1989 ja 1994 (Kauppinen ja Köykkä 1991; Sandqvist 1996) tutkimusten perusteella näyttää todellakin siltä, että laskusuhdanne ainakin Suomessa lisäsi järjestäytymistä. Tutkimusten välisenä aikana ammatillinen järjestäytyminen kasvoi huomattavasti.

Vuonna 2001 oli toivuttu lamasta ja eletty varsin pitkään korkeasuhdannetta. Tilanne vuonna 2001 oli taas erilainen kuin kumpanakaan edellisenä tutkimusajankohtana. Tuolloin oli jo merkkejä taloudellisen kasvun hidastumisesta, mutta mm. kuluttajien luottamus tulevaisuuteen säilyi melko hyvänä. Vuonna 2001 tilanne muistutti enemmän vuotta 1989 kuin vuotta 1994. Tämä näkyi myös palkansaajien ammatillisessa järjestäytymisessä. Järjestäytyminen oli laskenut lähes vuoden 1989 tasolle, 71.2 prosenttiin. Työttömyyden uhan alenemisen ohella järjestäytymiseen vaikutti 1990-luvulla keskusjärjestöjen ulkopuolisen YTK-työttömyyskassan jäsenyyden yleistyminen. Raporteissa voitiin todeta, että työttömyyskassojen jäsenyys oli pysynyt lähes ennallaan, kun taas liittojen jäsenyys oli alentunut selvästi. Tämä on todettu myös muissa tutkimuksissa (Böckerman ja Uusitalo 2005).

Vuoden 2004 tutkimuksella selvitettiin järjestäytymisen kehitystä melko vakaina aikoina. Järjestäytyminen oli yhä laskenut ja riippumaton YTK-kassa vahvisti asemaansa. Tuolloin tutkimuksessa pyrittiin myös syventämään liittojen ikärakenne- ja toimialarakennekehitystä. Aiemmissä tutkimuksissa ikä- ja toimialarakenneet jäivät vertailtavuuden puutteen ja osin epätarkkojen tietojen takia jossain määrin hatariksi.

Vuoden 2008 finanssikriisistä oltiin toipumassa vuoden 2009 tutkimuksen ajankohtana. Keskusjärjestöjen jäsenmäärä pysyi lähes samana kuin aiemmin, mutta YTK-kassa jatkoivat kasvuaan. Siten tutkimuksessa mitattava järjestäytymisaste edelleen laski hieman.

Seuraavana tutkimusajankohtana, vuonna 2013, elettiin taas syventyvää lamakautta. Työttömien määrä oli kasvussa, bruttokansantuote laski toista vuotta peräkkäin ja vaihtotaseen alijäämä oli suurimmillaan sitten vuoden 1991. YTK-kassan jäsenmäärä kasvoi tasaisesti ja järjestäytymisaste jatkoi laskuaan.

Tämä tutkimus käsittelee tilannetta vuoden 2021 lopussa. Ensisijaisena tarkoituksena on kerätä vastaavat tiedot kuin aiempina tutkimusvuosina ja katsoa, miten järjestäytyminen palkansaajaliittoihin on kehittynyt. Tutkimuksella ei päästä kovin syvälle järjestäytymisen kehitykseen ja sen syihin, mutta kuitenkin vertailtavuus aiempaan luo pohjan ainakin kehityksen yleiseen tarkasteluun ja syiden arviointiin.

Tutkimus tapahtui ammattiliitoille suunnatulla internet-kyselyllä maaliskuu-marraskuussa 2022. Kyselylomake oli sama kuin aiemmissa tutkimuksissa ja selvitettäviä asioita ovat:

- järjestäytymisen määrä
- jäsenmaksua maksavien jäsenten määrä
- eläkeläisten, opiskelijoiden, yrittäjänä toimivien jäsenten, vapaajäsenten, ulkomailla työskentelevien ja työttömien määrä
- järjestäytyneiden jakautuminen keskusjärjestöittäin
- jäsenistön sukupuoli-, ikä- ja toimialarakenne
- potentiaalisten jäsenten määrä ja järjestäytymisaste

1.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Kysely lähetettiin kaikille keskusjärjestöihin (SAK, AKAVA, STTK) kuuluville ammattiliitoille maaliskuussa 2022. Kysely rajattiin keskusjärjestöihin ja niiden osalta on mahdollisuus vertailtavuuteen. Keskusjärjestöihin kuuluvat liitot ovat pysyneet samoina vaikkakin yhdistymisiä ja keskusjärjestöjen vaihtoja on hieman tapahtunut. Tutkimus toteutettiin internet-kyselynä. Vastauksia kerättiin vuoden 2022 marraskuuhun asti.

Kyselylomake toimitettiin kaikkiaan 65 keskusjärjestöihin kuuluvalla liitolla. Vastauksia saapui yhteensä 59 eli liittoittainen vastausprosentti on 91.

AKAVA:n liitoista vastaamatta jättivät Suomen Arkkitehtiliitto, Ammattiliitto AVA ja Akavan sairaanhoitajat ja TAJA. SAK:sta vastaus puuttuu Suomen Huippu-urheilijoiden Unionilta ja Suomen Liikennealentäjiliitolta. STTK:n liitoista puuttuu Suomen Konepäällystöliiton vastaus.

Vastaamatta jättäneiden liittojen yhteinen jäsenmäärä oli vuoden 2021 lopussa 14 148. AKAVA:n jäseniä näistä on 9 434, SAK:n 3 014 ja STTK:n 1700. Liittojen kokonaisjäsenistöstä tutkimukseen vastanneet liitot kattavat yli 99 % eli vastausten edustavuus on liki täydellinen.

Taulukko 1. Tutkimukseen osallistuneet liitot keskusjärjestöittäin

	SAK	AKAVA	STTK	YHT
Liittoja yhteensä	17	36	12	65
Vastanneet	15	33	11	59
Vastauksia puuttuu	2	3	1	6

Tutkimuksessa ammattiliitoille tuotti vaikeuksia vastata täydellisesti joihinkin kysymyksiin. Varsinkin ikärakennetta koskevan kysymyksen vastaukset olivat puutteellisia. Valtaosa liitoista voi itse tulostaa jakaumia jäsenrekisteristään. Vastauksissa pyydettiin kuitenkin ikärakennetta ensisijaisesti liiton työssäkäyvien jäsenten osalta. Tämä onnistui kuitenkin vain kohtalaisesti ja ikärakenne saatiin yhä usein koko jäsenistöstä. Tällöin luvuissa ovat mukana mm. eläkeläiset ja opiskelijat, jotka eivät kuulu tutkimuksen tarkastelun piiriin. Ikäryhmittäisessä järjestäytymisen kehityksessä turvaututaan paljolti Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta saataviin tietoihin. Toimialajakauma oli hyvin selvillä ja oli luonnollista ilmoittaa se vain työelämässä mukana olevien osalta.

Kokonaisjäsenmäärät, erityisryhmät, maksavat jäsenet ja ulkomailla työskentely olivat vastauksissa hyvin selvillä. Erityisryhmissä tulkintavaikeuksia oli aiemmissa tutkimuksissa vapaajäsenten osalla. Varsinkin SAK:ssa oli liittoja, joissa pitkäaikaisen jäsenyyden ansiosta myönnetty vapaajäsenyys aiheutti virheitä. Sängen usein vapaajäseniin sisältyi työssäkäyviä jäseniä ja toisaalta taas eläkeläisvapaajäseniä oli sijoitettu sekä vapaajäseniin tai eläkeläisiin. Nämä saatiin tarkennettua jo vuoden 2013 tutkimuksessa. Jäsenyyssikaan perustuvasta vapaajäsenyydestä on luovuttu lähes kokonaan ja vapaajäsenyys on nykyään varsin vähäistä.

Vastaamatta jättäneiden liittojen tiedot on haettu muista lähteistä. Kokonaisjäsenmäärät saadaan internetistä ja muut tiedot lasketaan näistä samassa suhteessa kuin aiemmissa tutkimuksissa liittojen niihin antamien vastausten perusteella. Tämä ei juuri vääristä tuloksia, koska keskusjärjestöjen jäsenistä vastaamatta jättäneet liitot edustavat vain noin yhtä prosenttia.

2 Järjestäytymistä koskevat käsitteet

Keskeistä tutkimuksille ovat aiempien tutkimuksien mukaisesti käsitteet:

1. ammattiliitto
2. ammattiliiton jäsen
3. ammattiliiton potentiaalinen jäsen

Ammattiliitto määritetään tässä tutkimuksessa aiempien tutkimusten tavoin keskusjärjestön kuuluvaksi liitoksi. Perusteluna tälle on esitetty (Kauppinen ja Köykkä 1991), että kyse on keskusjärjestön kautta tapahtuvasta kollektiivisesta etujen ajamisesta suhteessa työnantajiin. Ammattiliitolla tulee olla työnantajaan kohdistuvia, kollektiivisiä edunvalvontaan tähtääviä tavoitteita. Pelkästään koulutukseen perustuvia tavoitteita ei lasketa ammatilliseksi järjestäytymiseksi.

Ammattiliiton jäsenyys voidaan määrittää kolmella tavalla:

1. Kaikki jäsenet katsotaan jäseniksi vaikka he olisivatkin eläkeläisiä, opiskelijoita, vapaajäseniä, lepääviä jäseniä, työttömiä tai muita varsinaisen työnantajaan kohdistuvan edunvalvonnan ulkopuolella olevia jäseniä.
2. Jäsenmaksunsa maksaneet ovat jäseniä.
3. Vain edunvalvonnan piirissä olevat ovat jäseniä.

Usein ammattiliiton jäseniksi katsotaan kaikki jäseniksi ilmoittautuneet. Aiempien tutkimusten tavoin kuitenkin tässä tutkimuksessa selvitetään myös muut edellä kuvatut jäsenmääräluvut.

Jäsenmääriä verrataan potentiaalisten jäsenten määrään järjestäytymisasteen määrittämiseksi. Potentiaalisten jäsenten määrä saadaan työvoimatutkimuksesta ja potentiaalisiksi jäseniksi katsotaan palkansaajat ja työttömät. Tämä merkitsee sitä, että työvoimasta vähennetään yrittäjät ja avustavat perheenjäsenet. Potentiaalisten jäsenten määrittely ei onnistu aina liittotasolla. Joillain toimialoilla saattaa olla päällekkäisiä liittoja ja toisaalta taas jotkut liitot ovat niin monialaisia, ettei luotettavaa pohjaa potentiaalisten jäsenten laskemiselle ole.

Tutkimuksissa järjestäytymisastetta on käsitelty lähinnä kahdella tavalla. Toisaalta on puhuttu kokonaisjärjestäytymisasteesta, mikä tarkoittaa kaikkien jäsenten määrän suhteuttamista potentiaalsiin jäseniin. Termi näyttää mahdottomalta. Toisaalla ovat siis esim. opiskelijat ja eläkeläiset, kun taas luku, johon heidän määränsä suhteutetaan, ei näitä ryhmiä sisällä. Parempi on puhua edunvalvonnan piirissä olevista jäsenistä ja heidän järjestäytymisasteestaan. Edunvalvonnan piirissä olevat jäsenet lasketaan siten, että liittojen kokonaisjäsenmääristä vähennetään lomakkeessa selvitettävät erityisryhmät: eläkeläiset, vapaaajaset ja opiskelijat. Liitoissa on jonkin verran yrittäjäjäseniä eikä myöskään heitä lasketa edunvalvonnan piiriin kuuluviksi. He eivät ole mukana työvoimatilastoista lasketuissa potentiaalisissa jäsenissä eivätkä he voi kuulua palkansaajaliittojen työttömyyskassoihin.

3 Ammatillinen järjestäytyminen

3.1 Järjestörakenteen muutokset

Seuraavassa esitetään lyhyt katsaus järjestökentän muutoksiin 1990-luvulta lähtien.

Varsinkin vuoden 1994 tutkimuksen alla järjestökenttä koki suuria muutoksia. TVK:n liitot siirtyivät keskusjärjestön konkurssin myötä STTK:n jäsenliitoiksi ja sen jälkeen maassa on ollut kolme suurta keskusjärjestöä. Tilanne kuitenkin rauhoittui varsin pian ja järjestökentän muutokset rajoittuivat ennen vuotta 2004 lähinnä keskusjärjestöjen sisällä tapahtuneisiin liittojen yhdistymisiin.

Vuoden 1994 tutkimuksessa keskusjärjestöihin kuuluvia liittoja oli mukana 87 kappaletta, kun taas vuoden 2001 lopussa niitä oli 81 kappaletta. Liittojen määrää vähensi ajankohtien välillä lähinnä kaksi suurta yhdistymistä, toinen SAK:ssa ja toinen STTK:ssa. Vuonna 2001 muodostettiin Palvelualojen ammattiliitto, PAM. Siihen kuuluvat aikaisempiin tutkimuksiin erillisinä liittoina vastanneet Liikealan ammattiliitto, Hotelli- ja ravintolahenkilökunnan liitto, Kiinteistötyöntekijäin liitto ja Teknisten ja erikoisammattien liitto. PAM edustaa yksityisiä palvelualoja. STTK:ssa taas lähinnä teollisuuden toimihenkilöitä edustavat Teknisten liitto, Suomen teollisuustoimihenkilöiden liitto, Rakennusteknisten ammattiliitto ja Svenska tekniska funktionärsförbundet perustivat yhteisen liiton, Toimihenkilöunionin, keväällä 2001. Myös nämä liitot vastasivat aiemmin kyselyyn erillisinä liittoina. Vuoden 2001 alussa STTK:n lähinnä valtion toimihenkilöitä edustava STTK-J muutti nimensä Pardiaksi.

Vuosien 2001 ja 2004 välillä suurin muutos oli Tekstiili- ja Vaatetustyöväen liiton yhdistyminen Kemianliittoon keväällä 2004. Vuonna 2001 TEVA:ssa oli 16 000 jäsentä. Suomen Lentoemäntä- ja Stuerttiyhdistys siirtyi AKAVA:sta SAK:n jäsenliitoksi vuonna 2002. Jäseniä liitossa oli tuolloin 1 800. Postin toimihenkilöliitto erosi kesällä 2003 STTK:n Pardiasta ja liittyi SAK:n jäseneksi. Liitossa oli vuoden 2004 lopussa 3400 jäsentä. Auto- ja Konekaupan Unioni yhdistyi Metalliliittoon vuonna 2004. 3800-jäseninen liitto oli sitä ennen PAM:n yhteistyöjäsen.

STTK:ssa Pardiaan kuulunut Tietoliikenneliitto (6500 jäsentä) liittyi Toimihenkilöunioniin vuonna 2004. Toimiehtoliitto yhdistyi Kunnallisvirkamiesliiton kanssa vuoden 2005 alussa Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitoksi (JYTY). Toimiehtoliitossa oli vuonna 2001 5 900 jäsentä.

Vuonna 2004 tutkimuksessa oli mukana 80 liittoa. Yhdistymisten kautta määrä vähentyi selvästi ja se oli vuoden 2009 lopussa 71.

SAK:ssa julkisen sektorin liitot muodostivat vuonna 2005 Julkisten ja hyvinvointialojen liiton, JHL:n. JHL yhdisti Kunta-alan ammattiliiton KTV:n, Valtion ja erityispalvelujen ammattiliiton (VAL) ja Valtion yhteisjärjestön VTY:n. Liitossa oli perustettaessa 230 000 jäsentä. Yhteisöjäseninä siinä ovat olleet alusta asti Vankilavirkailijoiden liitto, Tulliliitto ja Merivartioliitto. Myöhemmin, vuonna 2008 Pardiaan kuulunut, Aliupseeriliitto tuli myös JHL:n yhteisöjäseneksi. Raporteissa JHL:n yhteisöjäsenten tiedot sisältyvät JHL:n lukuihin. Näissä oli yhteensä 6405 jäsentä vuoden 2009 lopussa. SAK:ssa oli tuolloin vireillä myös teollisuusliittojen yhdistyminen. Vuonna 2010 tästä toteutui Viestintäalan ammattiliiton ja Kemianliiton yhdistyminen TEAM-liitoksi.

AKAVA:ssa Suomen Kirkon Pappisliitto ja Kanttori-urkuriliitto yhdistyivät Akavan Kirkolliseksi Ammattiliitoksi (AKI) vuonna 2005.

STTK:n jäsenliitoista Aliupseeriliitto siirtyi vuonna 2008 SAK:n JHL:n yhteisöjäseneksi. Markkinoinnin ja Myynnin ammattilaiset (SMKJ) ja Pardiaan yhteisöjäsen Päällystöliitto siirtyivät puolestaan samana vuonna AKAVA:n jäseniksi. Aliupseeriliitossa oli tuolloin 2 500, SMKJ:ssä 26 500 ja Päällystöliitossa 4 800 jäsentä. Kuntien Teknisten Keskusliitto liittyi sekin Akavaan vuonna 2007, aluksi Insinööriin kanssa Uudeksi Insinööriin ja vuonna 2009 itsenäiseksi. Jäseniä sillä oli 10 000. Rakennusinsinöörit ja -arkkitehdit RIA liittyi STTK:n jäseneksi vuonna 2007. Liitolla oli myös noin 10 000 jäsentä. Liitto oli aiemmin keskusjärjestöjen ulkopuolella.

Vuosien 2009 ja 2013 välillä keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen määrä väheni kahdella. Vuoden 2013 lopussa niitä oli 69.

ERTO:on kuuluneet Tietoalan toimihenkilöt, noin 8000 jäsentä, siirtyivät vuonna 2011 Insinööriin jäseniksi. Samalla näiden keskusjärjestö muuttui STTK:sta AKAVA:ksi. Suomen Terveystieteiden liitto siirtyi Akavaan vuonna 2012. Siinä oli tuolloin 7 300 jäsentä.

STTK:ssa pankkialan Ammattiliitto Suora yhdistyi Toimihenkilöunionin kanssa ja uuden liiton nimeksi tuli Ammattiliitto PRO. Suorassa oli tuolloin hieman yli 30 000 jäsentä. Kuitenkin heistä 7 000 Nordeassa työskentelevää siirtyi uuteen liittoon, Ammattiliitto Nousuun. Lisäksi 450 Alkon työntekijää siirtyi Pardiaan jäseniksi. Vuonna 2011 PRO:hon liittyi 1 100 jäseninen Ahtaus- ja Huolinta-alan Tekniset-liitto. Vuonna 2013 faktorien Mediaunioni liittyi sekin PRO:n jäseneksi. Liitossa oli vuonna 2013 2 480 jäsentä.

SAK:ssa jo edellä mainitun TEAM-liiton muodostumisen lisäksi tapahtui kaksi muutosta vuoden 2009 jälkeen. Rautatieläisten liitto liittyi Julkisten ja hyvinvointialojen liittoon (JHL), vuonna 2011. Jäseniä siinä oli noin 14 000. Lisäksi Suomen Huippu-urheilijoiden Unioni, jossa oli noin 2400 jäsentä, siirtyi SAK:n jäseneksi vuonna 2012. Aiemmin se oli ollut SAK:n yhteistyöjäsen.

Kaudella 2014–2017 keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen määrä lisääntyi yhdellä. Vuoden 2013 lopussa niitä oli 69 ja 2017 lopussa 70.

Vuoden 2013 jälkeen suurin muutos oli Metalliliiton, Puuliiton ja TEAM Teollisuusalojen ammattiliiton yhdistyminen Teollisuusliitoksi vuoden 2018 alusta. Liitossa oli vuoden 2017 lopussa kaikkiaan 219 000 jäsentä. Paperiliitto jäi SAK:n teollisuusliitoista uuden liiton ulkopuolelle. Vuoden 2017 tutkimuksessa vastaus saatiin Teollisuusliitolta ja se kattaa kaikkien yhdistyneiden liittojen tiedot vuoden 2017 lopusta.

Akavassa Luonnontieteiden Akateemisten Liitto LAL, Ympäristöasiantuntijoiden keskusliitto YKL ja Metsänhoitajaliitto yhdistyivät vuoden 2017 alussa Luonnon-, ympäristö- ja metsätieteilijöiden liitoksi, Loimuksi. Liitossa oli tuolloin noin 15 000 jäsentä. Vuonna 2015 Suomen Fysioterapeutit ja Suomen Toimintaterapeuttiliitto perustivat yhdessä uuden kattoliiton Kuntoutusalan Asiantuntijat. Liitto liittyi Akavaan ja samalla 6 300-jäseninen Suomen Fysioterapeutit siirtyi STTK:n Tehystä Akavaan. Vuonna 2016 Terveystieteiden akateemiset johtajat ja asiantuntijat ry muutti nimensä Akavan sairaanhoitajat ja Taja ry:ksi. Kirkon Nuorisotyöntekijöiden Liiton nimi muuttui 2017 Kasvatuksen ja nuorisotyön asiantuntijat KNT ry:ksi.

Vuonna 2015 STTK:n Luotsiliitto liittyi akavalaiseen Yksityisalojen Esimiehet ja Asiantuntijat YTY ry:hyn. Liitossa oli tuolloin 140 jäsentä. 11 000-jäseninen Suomen Poliisijärjestöjen Liitto SPJL siirtyi STTK:sta Akavaan vuonna 2016. Tullivirkamiesliitto, Ulkoasiainhallinnon Virkailijayhdistys ja Verovirkailijain Liitto irtautuivat STTK:n Pardiasta ja liittyivät Akavaan vuonna 2017. Ne muodostivat uuden kattojärjestön, Ammattiliitto AVAn, jossa oli tuolloin kaikkiaan noin 5 700 jäsentä.

Aikajaksolla 2017–2021 muutokset ovat olleet aiempaan verrattuna melko pieniä. Liittojen määrä väheni viidellä ja oli vuoden 2021 lopussa 65. Suurin muutos oli STTK:ssa valtion palkansaaja edustavan Palkansaajaliitto Pardian liittyminen Ammattiliitto PRO:hon vuoden 2019 alussa. Jäseniä Pardiassa oli tuolloin noin 18 000. Vuoden 2021 alussa PRO:hon liittyi lisäksi 8 000-jäseninen Vakuutusväen Liitto. Nordealaisten pankkitoimihenkilöiden Ammattiliitto Nousu yhdistyi Pro:hon 1.1.2022. Jäseniä liitossa oli tuolloin 4 000 ja he sisältyvät tässä tutkimuksessa Pro:n lukuihin.

SAK:ssa Rautatievirkkamiesliitto ja Veturimiesten liitto yhdistyivät vuoden 2018 lopulla. Uuden liiton nimeksi tuli Rautatiealan unioni. Jäseniä unionissa oli kaikkiaan noin 3 500. Aiemmin AKT:n yhteistyöjäsenenä ollut Suomen Lentoemäntä- ja Stuerttiyhdistys tuli AKT:n yhteisöjäseneksi vuoden 2018 alussa.

Akavassa Kirkon Akateemiset muutti nimensä AKI-liitot ry:ksi vuoden 2021 alussa.

3.2 Palkansaajakeskusjärjestöjen kokonaisjäsenmäärät

SAK:n, STTK:n ja AKAVA:n jäsenmäärät on laskettu yhteen niihin kuuluvien liittojen vastauksissaan antamista jäsenmääristä. Vastaamatta jättäneiden liittojen jäsenmäärät on saatu joko keskusjärjestöjen tai liittojen kotisivuilta. Jäsenmäärätiedot ovat ajankohdalta 31.12.2021.

Keskusjärjestöissä oli vuoden 2017 lopussa kaikkiaan 2 043 000 jäsentä. Vuonna 1989 vastaava luku oli 1 877 000, vuonna 1994 2 064 433, vuonna 2001 2 082 265, vuonna 2004 2 107 000, vuonna 2009 2 148 000 ja vuonna 2013 2 157 000. Kokonaisjäsenmäärä kasvoi siten aiempina tutkimusvuosina aina vuoteen 2013 asti ja oli sen jälkeen ensi kertaa vähentynyt vuoteen 2017 mennessä. Sen jälkeen lasku on kiihtynyt ja jäseniä on vuonna 2021 kaikkiaan 1 888 000.

Taulukko 2. Ammattiliittojen lukumäärä, yhteenlaskettu jäsenmäärä ja suhteellinen osuus keskusjärjestöittäin vuonna 2017

	SAK	AKAVA	STTK	YHT
Liittoja (kpl)	17	37	16	70
Jäseniä (1 000)	927	610	506	2 043
Osuus järjestäytyneistä %	45,4	29,9	24,7	100

Taulukko 3. Ammattiliittojen lukumäärä, yhteenlaskettu jäsenmäärä ja suhteellinen osuus keskusjärjestöittäin vuonna 2021

	SAK	AKAVA	STTK	YHT
Liittoja (kpl)	17	36	12	65
Jäseniä (1 000)	828	617	443	1 888
Osuus järjestäytyneistä %	43,9	32,7	23,4	100

SAK on keskusjärjestöistä yhä selvästi suurin. Sen kokonaisjäsenmäärä on kuitenkin vähentynyt 99 000:lla vuoteen 2017 verrattuna. AKAVA:n jäsenmäärä on lisääntynyt 7 000:lla ja STTK:n laskenut 63 000:lla. Kaikkiaan kokonaisjäsenmäärän laskua on 155 000 jäsentä vuodesta 2017.

SAK:n suurimmat liitot ovat Palvelualojen ammattiliitto PAM ja Teollisuusliitto, joissa on kummassakin 199 000 jäsentä. Julkisten ja hyvinvointialojen liitossa, JHL, on 172 000 jäsentä. AKAVA:n liitoista suurin on Opettajien ammattijärjestö, jolla on 118 000 jäsentä. STTK:ssa suurin liitto on Tehy, jossa on jäseniä 152 000. Ammattiliitto PRO:ssa, entinen Toimihenkilöunioni, on 121 000 jäsentä. Yli 40 000 jäsenen liittoa ovat SAK:ssa lisäksi Rakennusliitto, 66 000, ja Auto- ja kuljetusalan työntekijäliitto AKT, 41 000 jäsentä. STTK:n Suomen lähi- ja perushoitajaliitossa, SuPer, on 81 000 ja Julkis- ja yksityisalojen toimihenkilöliitossa, JYTY, 41 000 jäsentä. Akavan suurimpia liittoja ovat lisäksi Tekniikan akateemiset, 77 000, Insinööriliitto, 70 000, ja Suomen Ekonomiliitto, 57 000 jäsentä.

4 Ammattiliittojen jäsenistön kuvaus

Kokonaisjäsenmäärän lisäksi liitoilta kysyttiin erityisryhmiin kuuluvien jäsenten määriä, jäsenistön sukupuoli- ja ikärakennetta, ulkomailla toimimista sekä maksavien jäsenten määriä. Näitä kuvataan seuraavassa keskusjärjestöittäin.

4.1 Erityisryhmät ja niiden määrän kehitys keskusjärjestöittäin

Erityisryhmien merkitys jäsenistössä on huomattava. Ryhmistä käytetään näissä tutkimuksissa termiä varsinaisen edunvalvonnan ulkopuolella olevat jäsenet, mikä tarkoittaa työehtosopimusten ulkopuolelle jäävää jäsenistön osaa. Näitä erityisryhmiä ovat eläkeläiset, opiskelijat, yrittäjät ja vapaajäsenet ym. jäsenmaksusta pysyvästi tai tilapäisesti vapautetut ryhmät, mikäli he eivät käy työssä.

Taulukko 4. Erityisryhmiin kuuluvien määrä keskusjärjestöittäin 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Eläkeläiset	267 152	254 860	68 318	63 059	75 153	51 946	410 623	369 865
Yrittäjät	835	819	13 759	13 660	1 942	1 728	16 536	16 207
Opiskelijat	47 068	38 651	112 610	118 530	41 505	27 551	201 183	184 732
Vapaajäsenet yms.	382	374	966	1 018	105	273	1 453	1 665
Yhteensä	315 437	294 704	195 653	196 267	118 705	81 498	629 795	572 469
N (1 000)	927	828	610	617	506	443	2 043	1 888

Taulukko 5. Erityisryhmien osuus keskusjärjestöjen kokonaisjäsenmääristä % vuosina 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Eläkeläiset	28,8	30,8	11,2	10,2	14,9	11,7	20,1	19,6
Yrittäjät	0,1	0,1	2,3	2,2	0,4	0,4	0,8	0,8
Opiskelijat	5,1	4,7	18,5	19,2	8,2	6,2	9,8	9,8
Vapaajäsenet yms.	0,0	0,0	0,1	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1
Yhteensä	34,0	35,6	32,1	31,8	23,5	18,4	30,8	30,3
N (1 000)	927	828	610	617	506	443	2043	1888

Erityisryhmien osuus jäsenistöstä oli vuonna 2001 21,5 % ja se kasvoi 29,8 %:iin vuonna 2013. Vuonna 2017 erityisryhmien osuus jäsenistöstä oli 30,8 % ja sen jälkeen kasvu on taittunut. Sekä eläkeläisten että opiskelijoiden määrät ovat alentuneet.

Eläkeläisten osuus oli vuonna 2001 11,5 % ja 2013 19,0 %. Opiskelijoilla vastaavat osuudet olivat 6,1 % ja 10,2 % ja sen jälkeen kasvu on pysähtynyt. Vuonna 2021 eläkeläisiä on jäsenistöstä 19,6 % ja opiskelijoita 9,8 %. Yrittäjien osuus on pysynyt lähes ennallaan. Heidä jäsenistössä oli vuonna 2009 0,6 % ja vuonna 2021 osuus on 0,8 %. Vapaajäsenten osuus laski vuoden 2001 3,4 %:sta 0,3 %:iin vuonna 2009 ja on sen jälkeen ollut vain 0,1 %.

Vapaajäsenten ja eläkeläisten määrittely joidenkin liittojen jäsenrekistereissä oli pitkään epätarkka. Varsinkin SAK:ssa ja myös joissain STTK:n liitoissa vapaajäsenyyden sai oltuaan liiton jäsen esim. 30 vuotta eikä vapaajäsenten eläkkeelle siirtymistä rekistereissä tarkasti seurattu. Liitot ovat tarkistaneet rekistereitään tältä osin ja työelämässä mukana olleet vapaajäsenet kyetään melko hyvin erottamaan eläkeläisvapaajäsenistä. Jäsenyyden keston perustuvasta vapaajäsenyydestä on vähitellen luovuttu.

Vapaajäsenten väheneminen selittää siis osaltaan eläkeläisten osuuden kasvun aiemmissa tutkimuksissa. Heidän osuutensa kasvoi 14,6 %:sta vuonna 2004 20,1 %:iin vuonna 2017. Vapaajäsenten ja eläkeläisten yhteinen osuus pysyi kuitenkin lähes ennallaan. Eläkeläisten ja vapaajäsenten lukumäärä oli vuonna 2004 yhteensä 351 000 ja vuonna 2009 366 000, joten lisäystä oli 15 000 jäsentä.

Eläkeläisten määrä ja osuus lisääntyivät kuitenkin vuodesta 2009. Vuonna 2013 eläkeläisiä oli liittojen jäsenistössä kaikkiaan 409 000 ja määrä kasvoi 43 000:lla. Heitä oli keskusjärjestöissä 19 %. Vuonna 2017 eläkeläisiä oli jäsenistössä 411 000 ja osuus oli 20,1 %. Sen jälkeen eläkeläisten määrä on vähentynyt 41 000:lla vuoteen 2021 mennessä. Eläkeläiset on selvästi suurin varsinaisen edunvalvonnan ulkopuolella olevien jäsenten ryhmä. Eläkeläisiä on eniten SAK:ssa, 30,8 %. STTK:ssa heitä on 11,7 % kokonaisjäsenmäärästä ja AKAVA:ssa 10,2 %.

Opiskelijajäsenten määrä kasvoi 128 000:sta vuonna 2001 190 000:een vuonna 2009 ja sen jälkeen kasvu jatkui vuoteen 2013, jolloin opiskelijoita oli yhteensä 220 000 eli 10,2 % liittojen koko jäsenistöstä. Sen jälkeen opiskelijoiden määrä jäsenistössä on vähentynyt. Opiskelijajäsenten määrä on vuonna 2021 185 000 eli vähennystä on 35 000 vuodesta 2013. Vuodesta 2021 laskua on 16 500.

AKAVA:ssa opiskelijajäsenten osuus on 19,2 % kokonaisjäsenistöstä. STTK:ssa vastaava osuus on 6,2 % ja SAK:ssa 4,7 %. SAK:ssa opiskelijajäsenten määrä on vähentynyt 8 000:lla ja STTK:ssa 14 000:lla vuodesta 2017. AKAVA:ssa lisäystä on puolestaan 6 000 ja se on yhä selvästi suurin erityisryhmä. AKAVA:ssa on opiskelijajäseniä kaikkiaan 119 000 vuonna 2021.

Yrittäjäjäseniä on lähinnä vain AKAVA:ssa, 2,2 % järjestön kokonaisjäsenmäärästä. Yrittäjiä keskusjärjestöjen jäsenistössä on kaikkiaan 16 200 ja muutosta on lähinnä vain STTK:ssa, jossa vähennystä on 2 100.

Varsinaisen edunvalvonnan ulkopuolella olevan jäsenistön määrä oli vuonna 2017 kaikkiaan 630 000, jossa oli vähennystä vuodesta 2013 yhteensä 13 000. Määrä on alentunut 57 000:lla vuoden 2017 jälkeen. Vuonna 2021 SAK:ssa tämä joukko on suurin, 295 000 jäsentä, jossa on vähennystä 21 000. AKAVA:ssa edunvalvonnan ulkopuoliseen jäsenistöön kuuluu vuonna 2021 yhteensä 196 000 eikä muutosta vuoteen 2017 verrattuna ole. STTK:lla erityisryhmien määrä on vastaavasti 81 000 ja siinä on laskua 37 000.

Erytisryhmiin kuuluvia jäseniä on vuoden 2021 tietojen mukaan suhteellisesti eniten SAK:ssa, 35,6 %, ja AKAVA:ssa, 31,8 %. Vuonna 2017 SAK:ssa osuus oli 34 % ja AKAVA:ssa 32,1 %. SAK:ssa osuus on kohonnut 1,6 prosenttiyksikköä. STTK:ssa osuus on laskenut selvästi vuodesta 2017. Tuolloin se oli 23,5 % ja vuonna 2021 se on 18,4 %.

4.2 Varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevat jäsenet

Varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten määrä saadaan vähentämällä edellä tarkasteltujen erityisryhmien määrät liittojen ilmoittamista kokonaisjäsenmääristä. Tämän erottelun yhtenä keskeisenä tarkoituksena on mahdollistaa tutkimusasetelman vaatima vertailtavuus palkansaajien määriin työvoimatilastoissa. Eläkeläiset, opiskelijat ja yrittäjät jäävät siksi pois. Yrittäjiksi lasketaan virallisissa tilastoissa myös avustavat perheenjäsenet. Työttömät lasketaan kuuluvaksi varsinaisen edunvalvonnan piiriin.

Taulukko 6. Keskusjärjestöjen jäsenmäärät ja varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevat jäsenet vuosina 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Kokonaisjäsenmäärä (1 000)	927	828	610	617	506	443	2043	1 888
Erityisryhmät (1 000)	315	295	196	196	119	81	630	572
Edunvalvonnan piirissä (1 000)	612	534	414	420	388	362	1 414	1 316
Edunvalvonnan piirissä (%)	65,9	64,5	67,9	68,1	76,6	81,7	69,2	69,7

4.3 Työttömät

Vuonna 1994 työttömyys oli pahimmillaan ja tuolloin työttömien osuus edunvalvonnan piirissä olevista jäsenistä oli 16,9 %. Vuoden 2001 tutkimuksessa työttömien osuus edunvalvonnan piirissä olevista jäsenistä oli 7,7 %, minä se pysyi myös vuonna 2004. Työttömyydessä ei ole tapahtunut liitoilta koottujen tietojen perusteella muutosta myöskään vuoden 2004 jälkeen. Vuonna 2009 työttömien osuus oli 7,6 % ja vuonna 2013 7,8 %. Vuodesta 2013 vuoteen 2017 se laski kyselyn vastausten perusteella 1,1 prosenttiyksikköä ja oli 6,7 % vuonna 2017. Vuonna 2021 osuus on 5,2 %.

Taulukko 7. Työttömien osuus kokonaisjäsenmäärästä ja varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevista jäsenistä vuosina 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Jäseniä	927 018	828 288	610 130	616 736	506 279	443 534	2 043 427	1 888 558
Työttömiä	59 644	48 236	14 882	8 752	19 816	11 578	94 342	68 566
Työttömiä % kokonais- jäsenm.	6,4	5,8	2,4	1,4	3,9	2,6	4,6	3,6
Työttömiä % edun- valv.	9,8	9,0	3,6	2,1	5,1	3,2	6,7	5,2

Vuonna 2017 työttömiä oli keskusjärjestöjen jäsenistössä 94 300. Vuonna 2021 heitä oli 68 600. SAK:n jäsenistössä työttömiä oli 48 200, mikä on 9,0 % varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevista jäsenistä. Osuus on laskenut 0,8 prosenttiyksikköä vuodesta 2017. STTK:ssa työttömien osuus varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevista on 3,2 % ja AKAVA:ssa 2,1 %. STTK:n jäsenistöstä työttömiä on kaikkiaan 11 600 ja AKAVA:ssa 8 800. AKAVA:ssa työttömien osuus on alentunut 1,5 ja STTK:ssa 1,9 prosenttiyksikköä.

Työvoimatutkimuksen mukaan työttömien osuus työvoimasta oli vuonna 1994 16,6 %, vuonna 2001 9,1 %, vuonna 2004 8,8 %, 8,5 % vuonna 2009, 8,5 % vuonna 2013, 8,9 % vuonna 2017 ja 7,8 % vuonna 2021. Erot työvoimatutkimuksen ja tämän tutkimuksen mukaisessa työttömyysasteen kehityksessä ovat varsin pienet. Kaikki työttömät eivät kuitenkaan näy liittojen ilmoittamissa työttömien määrissä.

4.4 Ulkomailla työskentely

Ulkomailla työskentelevien määrä liittojen jäsenistössä on ollut vähäinen kaikissa ministeriön järjestäytymistutkimuksissa. Vuonna 1994 ulkomailla työskenteleviä oli keskusjärjestöissä 11 900, vuonna 2001 12 000, vuonna 2004 8 300, vuonna 2009 7 200, vuonna 2013 8 900 ja 8 400 vuonna 2017. Vuoden 2021 vastauksissa heitä on vain 4 100 ja määrä on puolittunut vuonna 2021. Ulkomailla työskentelevät lähinnä hyvin koulutetut, kansanvälisissä yhtiöissä työskentelevät tekniikan tai yritystalouden toimihenkilöt jotka ovat tyypillisesti AKAVA:n jäseniä.

Taulukko 8. Ulkomailla työskentelevien osuus varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevista jäsenistä keskusjärjestöittäin vuosina 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Edunvalvonnan piirissä (1 000)	612	534	414	420	388	362	1 414	1 316
Ulkomailla työskentelevät	1299	643	3 548	2 765	3 598	698	8 445	4 106
Ulkomailla työskentelevät %	0,2	0,1	0,9	0,7	0,9	0,2	0,6	0,3

AKAVA:n jäsenistössä ulkomailla työskenteleviä on vuonna 2021 määrällisesti eniten Tekniikan Akateemisten liitossa, 500. Insinööriliitossa heitä on 400, Ekonomiliitossa 350, Lääkäriliitossa 300 ja Lakimiesliitossa 150. STTK:n liitoista eniten ulkomailla työskentelee TEHY:n jäseniä, 500. SAK:n liitoista Merimies-Unionilla on 300 ulkomailla työskentelevää jäsentä.

4.5 Maksavat jäsenet

Maksavia jäseniä ovat kaikki, jotka maksavat jäsenmaksua eikä kyselylomakkeessa tehdä erotteluja tarkasteltujen erityisryhmien jäsenmaksuista. Liitoissa on niiden osalta erilaisia käytäntöjä. Vastausten perusteella voi arvioida, että liitoissa opiskelijat ja eläkeläiset eivät yleensä maksa jäsenmaksua. Kaikki jäsenet maksavat jäsenmaksua 18 liitossa vuonna 2021, mikä on noin neljännes liitoista.

AKAVA:ssa on 12 liittoa, joissa jäsenmaksu peritään muilta paitsi vapaajäseniltä. STTK:ssa näitä liittoja on yksi ja SAK:ssa viisi. Liitot ovat melko pieniä ja usein ammattiin sidottuja. Jotkut AKAVA:n liitoista perivät opiskelijajäseniltä maksun. Yrittäjäjäseniltä maksu peritään ja heitä on lähinnä AKAVA:ssa.

Taulukko 9. Maksavat jäsenet ja osuus kokonaisjäsenmäärästä % vuosina 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Kokonaisjäsenmäärä (1 000)	927	828	610	617	506	443	2 043	1 888
Maksavat jäsenet	612 514	542 261	518 345	502 955	366 853	336 159	1 497 712	1 381 375
Maksavat jäsenet %	66,1	65,5	85,0	81,5	72,5	75,9	73,3	73,2
Edunvalvonnan piirissä (1 000)	612	534	414	420	388	362	1 414	1 316

Aiempien tutkimusten mukaan SAK:ssa ja STTK:ssa kaikki edunvalvonnan piirissä olevat eivät maksaneet jäsenmaksua, mikä johtui pitkäaikaisesti jäsenenä olleiden jäsenyysaikaan perustuvasta vapaajäsenyydestä siitä huolimatta, että he kävivät vielä työssä. Tällainen vapaajäsenyys lakkasi vuoteen 2013 mennessä. STTK:ssa edunvalvonnan piirissä olevia on kuitenkin vielä vuonna 2021 25 800 enemmän kuin maksavia jäseniä. SAK:ssa ero on kääntynyt. Sen jäsenliitoilla on maksavia jäseniä noin 8 700 enemmän kuin edunvalvonnan piirissä olevia jäseniä. AKAVA:ssa maksavia jäseniä on 82 500 enemmän kuin edunvalvonnan piirissä olevia jäseniä. AKAVAssa on opiskelijoita ja yrittäjiä enemmän kuin SAK:ssa ja STTK:ssa ja osa opiskelijoista ja kaikki yrittäjät ovat jäsenmaksun piirissä.

4.6 Naiset ammattiliitoissa

Järjestäytyneistä 55,7 % on naisia. Vuonna 2017 osuus oli 55,9 % ja osuus on pysynyt liki ennallaan. Naisten osuus lasketaan kokonaisjäsenmäärästä, mikä on laskenut 154 900:lla vuodesta 2017. Naisten määrä on laskenut yhteensä 91 700. AKAVA:ssa naisten määrä on lisääntynyt 9 700, kun taas SAK:ssa se on vähentynyt 51 900 ja STTK:ssa 49 500. Miehiä on laskelman mukaan Vuonna 2021 liittojen jäsenenä 836 900, mikä on 63 200 vähemmän kuin vuonna 2017. SAK:ssa miesten määrä on laskenut 46 800, STTK:ssa 13 200 ja AKAVA:ssa 3 100.

Taulukko 10. Naisten osuus kokonaisjäsenmäärästä keskusjärjestöittäin 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Kokonaisjäsenmäärä (1 000)	927	828	610	617	506	443	2 043	1 888
Naisten määrä	424 732	372 815	330 014	339 754	388 631	339 122	1 143 377	1 051 691
Naisia %	45,8	45	54,1	55,8	76,8	76,5	55,9	55,7
Jäseniä	927 018	828 288	610 130	616 736	506 279	443 534	2 043 427	1 888 558
Miehiä	502 286	455 473	280 116	276 982	117 648	104 412	900 050	836 867

Suuret naisvaltaiset terveydenhoitoalan liitot, TEHY ja SuPer, ovat STTK:n jäsenliittoja, mikä näkyy naisten osuudessa. STTK:ssa naisten osuus kokonaisjäsenmäärästä on 76,5 %. AKAVA:ssa naisia on jäsenistöstä 55,8 % ja SAK:ssa 45 %. Keskusjärjestöittäiset suhteelliset osuudet ovat pysyneet sukupuolten osalta lähes ennallaan.

Seuraavassa taulukossa kuvataan, miten nais- ja miesvaltaiset liitot eri keskusjärjestöissä jakautuvat.

Taulukko 11. Nais- ja miesvaltaisuus ammattiliitoissa keskusjärjestöittäin

	SAK	AKAVA	STTK	YHT
Miehiä vähintään 61 %	58,8	27,8	41,7	38,5
Osuudet 40-60 %	23,6	16,6	16,6	18,4
Naisia vähintään 61 %	17,6	55,6	41,7	43,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0
N	17	36	12	65

Taulukossa 11 liitto tulkitaan mies- tai naisvaltaiseksi, jos sukupuolen osuus on vähintään 61 % jäsenistöstä. Tällä perusteella kaikista keskusjärjestöjen tutkimuksessa mukana olevista liitoista 39 % on mies- ja 43 % naisvaltaisia. Miesvaltaisia liittoja on eniten SAK:ssa, 59 %. STTK:n liitoista miesvaltaisia on 42 % ja AKAVA:n liitoista 28 %. Naisvaltaisia liittoja

on taas eniten AKAVA:ssa, 56 %. STTK:ssa naisvaltaisia on 42 % ja SAK:ssa 18 % liitoista. SAK:n liitoista 24 %:ssa kummankaan sukupuolen osuus ei ylitä 60 %. AKAVA:ssa ja STTK:ssa vastaava osuus on 17 %.

4.7 Ikärakenne

Ammattiliittojen jäsenistön ikärakenteesta ei saada tarkkaa kuvaa. Tutkimuksissa liitot ovat ilmoittaneet yleensä ikärakenteen koko jäsenistöstä, mikä lisää opiskelijoiden kautta nuorten osuutta ja eläkeläisten sisällyttäminen lukuihin taas lisää yli 60-vuotiaiden osuutta. Kuitenkin tutkimuksissa liitoilta on kysytty ensisijaisesti työelämässä mukana olevien ikärakennetta. Tässä tutkimuksessa se saatiin 26 liitolta eli hieman yli joka kolmannelta liitolta. Akavasta joukossa on mukana 20, SAK:sta 3 ja STTK:sta 3 liittoa. Taulukossa 12 esitetään edunvalvonnan piirissä olevien 26 liiton jäsenten yhteenlaskettu ikärakenne sukupuolittain. Se vastaa 52 % edunvalvonnan piirissä olevista jäsenistä. Taulukko ei ole kuitenkaan edustava, koska liitoista on mukana vain 40 %.

Taulukko 12. Liittojen jäsenet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2021 %

	Miehet	Naiset	Yht
-29	12,5	14,4	13,5
30–39	21,1	25,0	23,1
40–49	23,4	26,3	24,9
50–59	24,1	24,8	24,5
60–	18,9	9,5	14,0
Yhteensä	100,0	100,0	100,0
N	331 730	349 232	680 962
Sukup %	48,7	51,3	100

Ikärakennetaulukot kuvaavat liittojen työelämässä mukana olevaa jäsenistöä, joten eläkeläiset ja opiskelijat eivät ole niissä mukana. Taulukon 12 ikäjakaumaa tarkastellaan raportissa myöhemmin Tilastokeskuksen työvoimatutkimusten vertailutietoja esiteltäessä.

5 Jäsenistö toimialoittain

5.1 Päätoimialat

Toimialaluokittelu on aiempien tutkimusten mukainen. Pääluokat ovat teollisuus, yksityiset palvelualat, julkiset palvelualat ja alkutuotanto. Julkisen sektorin työnantajina erotetaan valtio, kunnat ja seurakunnat. Vuosien 1994 ja 2001 välillä monet julkiset palvelut yksityistettiin. Posti muuttui osakeyhtiöksi vuonna 1994 ja Valtionrautatiet vuonna 1995. Teleliikenne eriytettiin postista vuonna 1998. Vuoden 2001 tutkimuksessa posti ja tele sekä rautatieliikenne luokiteltiin kuitenkin vielä julkiseksi eikä yksityiseksi palveluksi. Tämä tehtiin vertailtavuuden parantamiseksi. Tästä luovuttiin vuoden 2004 tutkimuksessa ja posti, tele ja rautatieliikenne on seuraavissa taulukoissa laskettu yksityiseksi palveluksi. Yliopistot on luokiteltu vastauksissa valtion toimialaan ja työvoimatutkimuksessa ne sijoituvat yhä valtiosektorille. Luokitus on pysynyt samana kuin vuoden 2017 tutkimuksessa. Toimialataulukoissa ovat mukana edunvalvonnan piiriin kuuluvat liittojen jäsenet.

Taulukko 13. Järjestäytyneiden palkansaajien jakaantuminen toimialoittain (%) vuosina 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Teollisuus	39,9	38,3	20,5	19,1	10,8	9,9	26,3	24,4
Yksit. palvelut	39,3	40,0	31,7	32,9	36,0	33,4	36,2	35,9
Julk. palvelut	19,6	19,8	47,5	47,8	52,2	55,9	36,6	38,7
Alkutuotanto	1,2	1,9	0,3	0,2	1,0	0,8	0,9	1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100
N	611 582	533 584	414 477	420 469	387 574	362 036	1 413 633	1 316 089

Edunvalvonnan piirissä olevista liittojen jäsenistä 38,7 % toimii julkisella sektorilla vuonna 2021. Teollisuudessa heistä on 24,4 %. Teollisuuteen lasketaan myös rakentaminen. Yksityisillä palvelualoilla liittojen palkansaajajäsenistä on 35,9 %. Tähän ryhmään kuuluvat mm. kauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta, rahoitus, vakuutus ja liike-elämän palvelut sekä liikenne. Alkutuotannossa järjestöjen edunvalvonnan piirissä olevista toimii 1 %.

Vuoden 2004 jälkeen selkeä suuntaus keskusjärjestöissä on ollut yksityisten palvelujen osuuden kasvu ja teollisuuden osuuden pienentyminen. Julkisten palvelujen osuus on pysynyt ennallaan. Vielä vuosien 2001 ja 2004 välillä palkansaajajäsenistön toimialarakenne muuttui vain vähän. Sen jälkeen muutos on ollut huomattava ja yksityisten palvelujen osuus kasvoi 7 prosenttiyksikköä vuodesta 2004 vuoteen 2013 ja edelleen 1,6 prosenttiyksikköä vuoteen 2017, jolloin se oli 36,2 %. Määrällisesti tämä merkitsi noin 88 000 työpaikkaa lisää vuodesta 2004 vuoteen 2013. Kuitenkin sen jälkeen yksityisissä palveluissa toimivien jäsenten määrä väheni 14 300 vuoteen 2017 ja edelleen 38 800 vuoteen 2021 mennessä. Kaikkiaan edunvalvonnan piirissä olevien määrä on alentunut vuosien 2017 ja 2021 välillä 98 000. Teollisuudessa lukumäärä on alentunut 50 100 ja julkisissa palveluissa 9 700. Teollisuudessa edunvalvonnan piirissä keskusjärjestöjen liitoissa on vuonna 2021 vastausten mukaan kaikkiaan 321 000, yksityisissä palveluissa 472 500, julkisissa palveluissa 509 000 ja alkutuotannossa 13 600 henkilöä.

SAK:n jäsenistöstä teollisuudessa työskentelee 38,3 %, kun taas AKAVA:a ja STTK:a leimaavat julkisten palvelujen toimialat. STTK:n liittoihin järjestäytyneistä palkansaajista toimii julkisissa palveluissa 55,9 % ja AKAVA:n liitoissa osuus on 47,8 %.

5.2 Julkisen sektorin järjestäytyneet palkansaajat

Taulukko 14. Järjestäytyneiden palkansaajien jakaantuminen (%) julkisella sektorilla vuosina 2017 ja 2021

	SAK		AKAVA		STTK		YHT	
	2017	2021	2017	2021	2017	2021	2017	2021
Valtio	1,4	1,6	13,7	13,2	4,5	5,0	5,8	6,2
Kunnat	18,0	17,8	32,4	33,4	46,1	49,6	29,9	31,5
Seurakunta	0,2	0,4	1,4	1,2	1,5	1,3	0,9	1
Yhteensä	19,6	19,8	47,5	47,8	52,2	55,9	36,6	38,7
N	119 624	105 682	196 745	201 057	202 314	202 220	518 683	508 959

Yleisin liittojen edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten julkisen sektorin työnantaja on kunta. Sen palveluksessa heistä on 31,5 % eli neljä viidennestä julkisen sektorin koko osuudesta. Valtion palveluksessa järjestäytyneistä palkansaajista on 6,2 % ja seurakuntien 1 %. Kuntien osuus on noussut 1,6 ja valtion osuus kohonnut 0,4 prosenttiyksikköä vuodesta 2017 vuoteen 2021.

Vuonna 2021 tämän järjestäytymiskyselyn mukaan järjestäytyneitä palkansaajaliittojen jäseniä toimii julkisissa palveluissa kaikkiaan 509 000, mikä on 9 700 vähemmän kuin vuonna 2017. Kuntien palveluksessa heistä on 414 800 ja valtion 81 600. Vuodesta 2017 kunnissa toimivien määrä on laskenut 7 900 ja valtiolla työskentelevillä laskua on 1 100 vuoteen 2021 mennessä.

5.3 Toimialojen muutos keskusjärjestöittäin

Keskusjärjestöittäinen järjestäytymiskyselyihin perustuva toimialakehitys esitetään taulukossa 15. STTK:n osalta vuoden 1989 tiedot sisältävät myös TVK:n luvut. Aikavertailu ei ole julkisten toimintojen yhtiöittämisen ja yksityistämisen aiheuttamien muutosten takia kovin luotettava.

SAK:ssa teollisuuden osuus toimialoista oli melko vakaa yli 43 % osuudella vuoteen 2009 asti. Sen jälkeen laskua on ollut 5 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 osuus on 38,3 %. Yksityisten palvelujen osuus ei sekään kasvanut kovinkaan paljon vuoteen 2004 mennessä vaikka monet valtion toiminnot olikin yksityistetty. Sen sijaan vuodesta 2004 vuoteen 2013 yksityisten palvelujen osuus kohosi kymmenen prosenttiyksikköä. Sen jälkeen osuus on kasvanut vain prosenttiin, 40 %:iin. Julkisten palvelujen osuus oli 27 % vuonna 2001 ja laski 6 prosenttiyksikköä vuoteen 2009 mennessä. Sen jälkeen julkisten palveluiden osuus SAK:ssa on pysynyt noin 20 %:ssa.

AKAVA ja STTK ovat olleet selkeästi julkisten alojen keskusjärjestöjä. AKAVA:ssa liki kaksi kolmannesta toimi julkisella sektorilla vuonna 1989. Osuus on sen jälkeen laskenut koko ajan. Vuonna 2004 osuus oli kuitenkin vielä 55 %, mutta aleni 6,4 prosenttiyksikköä vuoteen 2009 mennessä, jolloin se oli 49 % ja on sen jälkeen pysynyt liki samana. Muutos ennen vuotta 2009 ei johtunut liittojen keskusjärjestösiirtymistä, sillä tuolla ajankaksolla AKAVA:aan liittyi yksityisen palvelusektorin toimialan 12 000 SMKJ:n jäsenen lisäksi myös 8000 kunta-alan teknistä ja 4000 Päällystöliiton jäsentä. Muutoksen taustalla AKAVA:ssa olivat ennemmin laaja sosiaali-, terveys- ja koulutuspalvelujen sekä teknisen alan asiantuntijapalveluiden yksityistyminen. Julkisen sektorin pienenemisen myötä yksityisten palveluiden osuus kohosi AKAVA:ssa vuoden 1989 16 %:sta 31 %:iin vuonna 2009. Tämän jälkeen muutokset ovat olleet vähäisiä ja julkisten palveluiden osuus vuonna 2021 on vain prosenttiyksikön pienempi kuin vuonna 2009. AKAVA:ssa teollisuuden osuus on

säilynyt melko vakaasti noin 20 prosentissa koko tarkastelujakson. Vuoden 2013 jälkeen tapahtunut joidenkin julkisen alan liittojen siirtyminen STTK:sta AKAVA:an (ks s. xx) on hillinnyt julkisten palveluiden osuuden laskua AKAVAssa.

STTK:ssa Julkisten palveluiden osuus on pysynyt hieman yli 50 %:ssa vuodesta 1989 aina vuoteen 2021. Suuret terveydenhoitoalan liitot ovat STTK:ssa ja yksityistyminen on alalla ollut suhteellisen vähäistä. Lisäksi suuret kunta-alan Jyty ja valtiosektorin Pardia ovat liitteinä koonneet keskusjärjestöön kunnan ja valtion toimihenkilöitä. STTK:ssa teollisuuden osuus oli 22 % vuonna 1989 ja se on tasaisesti laskenut. Vuonna 2021 teollisuuden osuus STTK:ssa on enää 10 prosenttia. Yksityisten palvelujen osuus STTK:ssa oli 21 % vuonna 1989 ja se kohosi puolestaan melko tasaisesti vuoteen 2017 asti, jolloin osuus oli 36 %. Kasvussa näkyi kuntapalveluiden jatkuvan yksityistymisen ohella myös liittosiirtymistä aiheutunut julkisen sektorin osuuden supistuminen. Kuitenkin STTK:ssa yksityisten palvelujen osuus on vähentynyt 2,5 prosenttiyksikköä vuodesta 2017 ja julkisten palveluiden vastaavasti noussut.

Taulukko 15. Toimialat keskusjärjestöittäin 1989, 1994, 2001, 2004, 2009, 2013, 2017 ja 2021 %

	1989	1994	2001	2004	2009	2013	2017	2021
Kaikki								
Teollisuus	34,9	32,1	31,2	31,2	29,8	27,7	26,3	24,4
Yksityiset palvelut	22,6	25,2	27,6	27,6	32,1	34,6	36,2	35,9
Julkiset palvelut	40,0	40,8	40,0	39,8	37,0	36,8	36,6	38,7
Alkutuotanto	2,2	1,1	1,2	1,4	1,1	0,9	0,9	1,0
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N (1 000)	1 576	1 678	1 635	1 581	1 580	1 514	1 414	1 316
SAK								
Teollisuus	45,3	42,1	43,6	43,7	43,3	40,2	39,9	38,3
Yksityiset palvelut	24,3	29,4	27,9	29,7	34,6	39,1	39,3	40,0
Julkiset palvelut	27,9	26,5	27,1	24,7	20,9	19,6	19,6	19,8
Alkutuotanto	2,2	1,6	1,4	1,8	1,2	1,1	1,2	1,9
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N (1 000)	900	911	834	794	749	694	612	534

	1989	1994	2001	2004	2009	2013	2017	2021
AKAVA								
Teollisuus	17,3	18,2	18,7	21,1	19,5	20,7	20,5	19,1
Yksityiset palvelut	15,7	17,5	26,0	23,3	31,0	31,3	31,7	32,9
Julkiset palvelut	64,5	61,2	55,1	55,2	48,8	47,7	47,5	47,8
Alkutuotanto	0,5	0,3	0,2	0,4	0,2	0,3	0,3	0,2
Muut	2,0	2,8	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N (1000)	183	237	291	312	383	403	414	420
STTK								
	TTK/ TVK							
Teollisuus	22,3	20,9	18,2	16,9	15,9	13,5	10,8	9,9
Yksityiset palvelut	20,6	21,4	28,0	26,9	28,3	30,7	36,0	33,4
Julkiset palvelut	54,0	56,2	52,4	54,8	53,5	54,8	52,2	55,9
Alkutuotanto	3,0	0,6	1,4	1,4	1,7	1,0	1,0	0,8
Muut	0,1	0,9	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N (1000)	473	530	510	474	448	416	388	362

6 Järjestäytymisaste

Järjestäytymistä mitataan liittojen jäsenmäärien suhteella potentiaalisiin jäseniin, joiden määrä saadaan työvoimatilastoista. Potentiaalisia jäseniä ovat palkansaajat ja työttömät. Palkansaajat kattavat työlliset, joista on poistettu yrittäjät ja avustavat perheenjäsenet. Järjestäytymisastetta on aiemmissa sitä selvittävissä raporteissa kuvattu kolmella tavalla.

1. Kokonaisjärjestäytymisaste on kaikkien keskusjärjestöjen jäsenten määrän suhde potentiaalisiin jäseniin.
2. Järjestäytymisaste kuvataan ammattijärjestöjen edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten määrän suhteena potentiaalisiin jäseniin.
3. Järjestäytymisaste lasketaan liitoittain eri osaryhmille järjestäytyneiden ja potentiaalisten jäsenten määrän suhteena.

Kokonaisjärjestäytymisaste vääristää järjestäytymistä. Siinä verrataan mm. eläkeläisten ja opiskelijoiden määrän kehitystä jäsenistössä yleiseen palkansaajien ja työttömien määriin, joihin nämä ryhmät eivät sisälly. Järjestäytymisaste voi näin nousta yli sadan prosentin. Kyse on aivan eri perusjoukoista.

Selkein tapa kuvata järjestäytymisastetta on tarkastella samaa perusjoukkoa. Järjestöjen edunvalvonnan piirissä olevat on laskettu siten, että kokonaisjäsenmäärästä on vähennetty eläkeläiset, opiskelijat, vapaajäsenet ja yrittäjät. Työvoimatutkimuksessa määrittely on sama ja edunvalvonnan piirissä olevat sisältyvät palkansaajien ja työttömien yhteismäärään. Näiden suhteesta muodostuu edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste.

Järjestäytymisasteen muodostaminen liitoittaisista luvuista lasketaan jäsenmäärän suhteena liittojen alaan kuuluvien potentiaalisten jäsenten määrään. Yleisimmin tämä voisi toimia toimialaluokittelun pohjalta, mutta liittorakenne ei kuitenkaan ole aina toimialapohjainen.

6.1 Kokonaisjärjestäytymisaste

Taulukko 16. Kokonaisjärjestäytymisaste

	1989	1994	2001	2004	2009	2013	2017	2021
Ay-jäseniä	1 901 000	2 064 000	2 082 000	2 107 000	2 148 403	2 157 026	2 043 427	1 888 558
Palkansaajat ja työttömät	2 193 000	2 137 000	2 298 000	2 293 000	2 343 700	2 345 900	2 381 200	2 405 000
Kokonaisjärjestäytymisaste	86,7	96,5	90,6	91,9	91,7	91,9	85,8	78,5

Ammattijärjestöjen jäsenten lukumäärä on vähentynyt vuodesta 2017 154 900:lla. Palkansaajien ja työttömien yhteismäärä on puolestaan noussut 23 800:lla. Siten näin laskettu järjestäytymisaste on pudonnut selvästi.

6.2 Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste

Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste lasketaan vertaamalla ammattiliittojen edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten määrää palkansaajien ja työttömien määrään.

Palkansaajien ja työttömien määrät on ministeriön järjestäytymiskyselyihin saatu Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksesta. Vuonna 2021 työvoimatutkimukseen tehtiin menetelmä- ja määritelmämuutoksia, mitkä vaikuttivat hieman palkansaajien ja työttömien määriin. Tämän tutkimuksen kannalta merkittävin luokittelumuutos koski vanhempainvapaalla olevien uutta luokittelua. Muutoksen jälkeen ansiosidonnaisella vanhempainvapaalla olevat luokitellaan aina työllisiksi. Aiemmin vanhempainvapaalla olevia ei laskettu työllisiksi, mikäli poissaolo oli kestänyt yli 3 kuukautta. Tämä lisäsi etenkin äitien työllisyyttä. Toinen merkittävä muutos oli yrittäjien määrittely työllisiksi tai ei-työllisiksi sen mukaan olivatko he työssä vai ei. Aiemmin kaikki yrittäjät oli luokiteltu työllisiksi poissaolon pituudesta ja syystä riippumatta. Tutkimukseen tehtiin myös monia muita EU-lainsäädännön edellyttämiä muutoksia ja samalla laajennettiin tiedonkeruumenetelmiä ottamalla käyttöön verkkokyselyt haastattelujen rinnalle.

Tilastokeskus on korjannut tämän tutkimuksen kannalta keskeisiä palkansaajia ja työttömiä koskevia aikasarjoja vuodesta 2009 lähtien. Muutokset palkansaajien ja työttömien määriin alentavat niitä kaikkiaan noin 0,9 % eivätkä siten vaikuttane paljoakaan tämän vuoden 2021 tutkimuksen vertailtavuuteen aiempiin tutkimuksiin.

Tilastokeskuksesta on saatavissa vertailukelpoiset luvut potentiaalisista jäsenistä vuosilta 2009, 2013 ja 2017 palkansaajien ja työttömien osalta sukupuolittain. Ikä- ja elinkeinorakennetaulukoita ei saa tuotettua korjattuina. Seuraavat taulukot 17, 18 ja 19 sisältävät korjatut tiedot.

Taulukossa 17 esitetään vertailukelpoisten vuosien 2009, 2013, 2017 ja 2021 järjestäytymisasteet vuonna 2021 uudistetun työvoimatutkimuksen mukaisina. Muutos koskee palkansaajien ja työttömien määrää.

Taulukko 17. Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste vuosina 1989, 1994, 2001, 2004, 2009, 2013, 2017 ja 2021

	1989	1994	2001	2004	2009	2013	2017	2021
Ay-jäseniä	1 901 000	2 064 000	2 082 000	2 107 117	2 148 403	2 157 026	2 043 427	1 888 558
Jäsenistön erityisryhmät	325 000	386 000	447 000	526 142	568 748	642 982	629 795	572 469
Edunvalvonnan piirissä	1 576 000	1 678 000	1 635 000	1 580 975	1 579 655	1 514 044	1 413 632	1 316 089
Palkansaajat ja työttömät vertailukelpoiset					2 312 000	2 314 000	2 347 000	2 405 000
Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste					68,3	65,4	60,2	54,7
Palkansaajat ja työttömät vanha aikasarja	2 193 000	2 137 000	2 298 000	2 292 700	2 343 700	2 345 900	2 381 200	
Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste	71,9	78,5	71,2	69,0	67,4	64,5	59,4	

Muutokset työvoimatutkimuksessa vuonna 2021 nostavat aiempien vuosien järjestäytymisastetta hieman alle prosentin. Ajallisesti muutoksen voimakkuus ja suunta pysyvät liki ennallaan. Vuoden 2017 60,2 %:sta laskua vuoteen 2021 on 5,5 prosenttiyksikköä mikä on hieman suurempi kuin lasku vuodesta 2013 vuoteen 2017. Edunvalvonnan piirissä olevien määrä on alentunut 97 500 ja potentiaalisten jäsenten määrä on lisääntynyt 58 000.

6.2.1 Järjestäytymisaste sukupuolittain

Sukupuolittaisen järjestäytymisen kehitys esitetään taulukoissa 18 ja 19. Taulukoiden tarkastelu aloitetaan vuodesta 2009, mikä on vanhin työvoimatutkimuksen uudistuksen mukainen vertailukelpoinen vuosi. Taulukoissa työvoima, yrittäjien määrä ja potentiaalisten jäsenten määrä ovat tarkasteltavien vuosien osalta vertailukelpoiset ja taulukossa ne esitetään yhdessä tämän tutkimuksen perusteella lasketun ammattiliittojen jäsenyyslukujen kanssa.

Kunakin tarkastellun vuoden osalla työvoimasta vähennetään yrittäjät ja niin saadaan potentiaalisten nais- ja miesjäsenten määrät. Potentiaalisia jäseniä ovat työvoimatutkimuksen palkansaajat ja työttömät. Vuonna 2009 naisten osuus potentiaalisista jäsenistä oli 50,7 %, vuonna 2013 50,5 % ja 49,9 % vuonna 2017.

Vuonna 2021 osuus on 50 % eli osuus on pysynyt liki ennallaan. Liittojen potentiaalisten naisjäsenten määrä on lisääntynyt 32 000 ja miesten 27 000 vuodesta 2017. Kaikkiaan kasvua on 58 000.

Liittojen vastauksista lasketuissa ay-jäsenten määrissä ovat mukana kaikki liittojen jäsenet, siis myös edunvalvonnan ulkopuoliset ryhmät.

Taulukko 18. Ammattiliittojen potentiaaliset mies- ja naisjäsenet vuosina 2009, 2013, 2017 ja 2021

	Miehet	Naiset	Yht.
2009			
Työvoima	1 366 000	1 283 000	2 649 000
Yrittäjät	227 000	110 000	337 000
Potentiaaliset jäsenet	1 139 000	1 173 000	2 312 000
Ay-jäsenet	973 370	1 175 033	2 148 403
2013			
Työvoima	1 372 000	1 276 000	2 648 000
Yrittäjät	227 000	107 000	334 000
Potentiaaliset jäsenet	1 145 000	1 169 000	2 314 000
Ay-jäsenet	974 438	1 182 588	2 157 026

	Miehet	Naiset	Yht.
2017			
Työvoima	1 395 000	1 279 000	2 674 000
Yrittäjät	219 000	108 000	327 000
Potentiaaliset jäsenet	1 176 000	1 171 000	2 347 000
Ay-jäsenet	899 335	1 143 377	2 042 712
2021			
Työvoima	1 445 000	1 323 000	2 766 000
Yrittäjät	242 000	120 000	361 000
Potentiaaliset jäsenet	1 203 000	1 203 000	2 405 000
Ay-jäsenet	836 867	1 051 691	1 888 558

Järjestäytymisasteen laskemisessa sukupuolen mukaan oletetaan aiempien tutkimusten tavoin, että miesten ja naisten osalla erityisryhmien osuus on suhteellisesti sama. Vuonna 2009 se on 26,5 %, vuonna 2013 29,8 %, vuonna 2017 30,8 % ja vuonna 2021 30,3 % kokonaisjäsenmäärästä. Tällä perusteella edunvalvonnan piirissä on vuoden 2021 lopussa 583 296 miestä ja 733 029 naista. Kun nämä suhteutetaan potentiaalisten jäsenten määriin, saadaan naisten edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisasteeksi 60,9 % ja miesten järjestäytymisasteeksi 48,5 % vuonna 2021.

Taulukko 19. Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste sukupuolittain vuosina 2009, 2013, 2017 ja 2021

	Miehet	Naiset	Yht.
2009			
Edunvalvonnan piirissä	715 427	863 649	1 579 076
Potentiaaliset jäsenet	1 139 000	1 173 000	2 312 000
Järjestäytymisaste (%) vertailukelpoinen	62,8	73,6	68,3
Järjestäytymisaste (%) korjaamaton	62,1	72,5	67,4
2013			
Edunvalvonnan piirissä	684 055	830 177	1 514 232
Potentiaaliset jäsenet	1 145 000	1 169 000	2 314 000
Järjestäytymisaste (%) vertailukelpoinen	59,7	71,0	65,4
Järjestäytymisaste (%) korjaamaton	58,4	70,5	54,5
2017			
Edunvalvonnan piirissä	622 340	791 217	1 413 557
Potentiaaliset jäsenet	1 176 000	1 171 000	2 347 000
Järjestäytymisaste (%) vertailukelpoinen	52,9	67,6	60,2
Järjestäytymisaste (%) korjaamaton	52,3	66,4	59,4
2021			
Edunvalvonnan piirissä	583 296	733 029	1 316 260
Potentiaaliset jäsenet	1 203 000	1 203 000	2 405 000
Järjestäytymisaste (%)	48,5	60,9	54,7

Taulukon 19 mukaan naisten järjestäytymisaste oli vuonna 2009 73,6 % ja miesten 62,8 %. Vuoteen 2013 mennessä naisilla osuus laski 2,6 ja miehillä 3,1 prosenttiyksikköä. Vuodesta 2013 vuoteen 2017 miesten järjestäytymisaste aleni 6,8 ja naisten 3,4 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste on naisilla 60,9 ja miehillä 48,5 %. Naisilla laskua on 6,7 ja miehillä 4,4 prosenttiyksikköä. Kaikkiaan järjestäytyneiden osuus on 54,7 % ja laskua vuodesta 2017 on 5,5 prosenttiyksikköä.

Taulukon alimmalla rivillä ovat aiemmat korjaamattomat vuosien 2009, 2013 ja 2017 sukupuolten järjestäytymisasteet. Työvoimatutkimuksen muutokset vuonna 2021 nostavat aiempien tarkasteluvuosien järjestäytymisastetta kaikkiaan vähän alle prosentin. Naisilla ero on suurimmillaan 1,2 ja miehillä 1,3 prosenttiyksikköä.

6.2.2 Järjestäytymisaste toimialoittain

Toimialoittaista järjestäytymistä tarkastellaan edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytyneiden osalta. Vastauksissaan liitot ovat ilmoittaneet toimialajakauman vain työelämässä mukana olevan jäsenistönsä mukaisena ja tarkastelussa ovat työvoimatilastojen osalta palkansaajat ja työttömät. Työvoimatutkimuksesta ei ole toimialan osalta saatavissa edellisten tutkimusvuosien korjattuja tietoja. Seuraavassa kehityksen tarkastelussa on huomioitava muutosten aiheuttama noin 1 prosentin korotus edellisten tarkasteluvuosien järjestäytymislukuihin, mikä ei näy taulukoissa.

Tutkimuksissa käytetyssä toimialamuuttujassa on päällekkäin kaksi muuttujaa, toimialan lisäksi työnantaja. Potentiaaliset jäsenet on näissä tutkimuksissa laskettu työvoimatutkimuksista ensisijaisesti toimialoittain. Tällöin julkisen sektorin harjoittama muu kuin julkisten palvelujen toimialaan kuuluva toiminta on potentiaalisten jäsenten määrää arvioitaessa laskettu toimialan mukaan teollisuudessa ja alkutuotannossa. Sen sijaan yksityiset ja julkiset palvelut on pyritty erottamaan työnantajittain. Tämä heikentää toimialoittaisen järjestäytymisasteen luotettavuutta, sillä ei ole varmaa, miten vastaajaliitot ovat nämä toimialat esittäneet. Liittojen toimialaa koskevien vastausten perusteella voi kuitenkin todeta, että myös vastauksissa työnantaja on näyttänyt näissä olevan ensisijainen luokittelukriteeri ja virhe jää siten melko vähäiseksi. Luokitus on vuoden 2021 työvoimatilastojen mukaan epävarma 39 100 palkansaajalla. Valtion palveluksessa näistä on 11 300 ja kuntien 27 800.

Julkisten palveluiden yksityistäminen näkyi aiemmin vastauksissa viiveellä. Mm. Kuntalan ammattiliitto, KTV, ja Kunnallisvirkamiesliitto ilmoittivat lähes kaikkien jäsentensä toimivan julkisissa palveluissa vuonna 2004. Myös terveydenhuoltoalalla vastauksissa esiintyi lievää yksityisten palveluiden alimitoitusta. Tilanne on kuitenkin selvästi korjautunut. Vuonna 2009 JHL (aiemmin KTV) ilmoitti, että sen jäsenistä 36 000 toimi yksityisissä palveluissa, missä näkyi jo aiempaa kunnan toimintojen yksityistymistä. Vuonna 2021 JHL:ssä on 37 600 yksityisissä palveluissa toimivaa jäsentä.

Taulukko 20. Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste toimialoitain vuosina 2013, 2017 ja 2021

	teollisuus	yks. palv.	julk. palv.	alk.	yht.
2013					
Järjestäytyneet	418 747	525 626	556 787	12 888	1 514 048
Potentiaaliset jäs.	518 000	1 019 000	730 000	36 000	2 346 000
Järjestäytymisaste	80,8	51,6	76,3	35,8	64,5
2017					
Järjestäytyneet	3711 12	511 298	518 681	12 541	1 413 632
Potentiaaliset jäs.	515 700	1 068 100	712 800	39 700	2 381 200
Järjestäytymisaste	71,8	47,9	72,8	31,6	59,4
2021					
Järjestäytyneet	321 010	472 521	508 959	13 602	1 316 092
Potentiaaliset jäs.	506 200	1 135 400	663 500	4 4700	2 405 000
Järjestäytymisaste	63,4	41,6	76,7	30,4	54,7

* Vertailussa vuoteen 2021 järjestäytymisaste on keskimäärin 1 % liian alhainen.

Teollisuudessa ja julkisissa palveluissa järjestäytyminen on ollut korkeinta kaikkina näiden järjestäytymistutkimusten ajankohtina. Vuonna 2004 järjestäytymisaste oli teollisuudessa 86 ja julkisissa palveluissa 87,6 % ja molemmissa se on laskenut. Vuonna 2013 teollisuudessa oli keskusjärjestöjen liittoihin järjestäytyneitä 80,8 % ja sen jälkeen lasku kiihtyi. Vuonna 2017 järjestäytymisaste oli 71,8 % ja laskua oli 9 prosenttiyksikköä. Järjestäytymisaste on alalla vuonna 2021 63,4 % ja laskua on 8,4 prosenttiyksikköä vuodesta 2017. Julkisissa palveluissa järjestäytyminen laski 11,3 prosenttiyksikköä vuodesta 2004 vuoteen 2013, 76,3 %:iin. Sen jälkeen laskua oli vuonna 2017 3,5 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 järjestäytymisaste on julkisissa palveluissa kohonnut 3,9 prosenttiyksikköä 76,7 %:iin. Vähäisintä järjestäytyminen on yhä yksityisillä palvelualoilla, joilla järjestäytymisaste pysyi noin 50 prosentissa vuodesta 2004 vuoteen 2013. Sen jälkeen osuus laski 3,7 prosenttiyksikköä vuoteen 2017 mennessä, 47,9 %:iin. Sen jälkeen laskua on 6,3 prosenttiyksikköä ja alan järjestäytymisaste on 41,6 % vuonna 2021. Alan palkansaajien määrä lisääntyi 67 300 ja järjestäytyneiden määrä laski 38 800. Maa- ja metsätaloudessa järjestäytymisaste oli vuonna 2004 vielä 77 %. Vuonna 2009 se laski 52 prosenttiin ja on vuonna 2021 enää 30 prosenttia. Alkutuotannon osalta lukumäärät ovat pieniä eivätkä osuudet liene kovin luotettavia.

Järjestäytyminen yksityisissä palveluissa on laskenut peräti 6,3 ja kohonnut julkisissa palveluissa 3,9 prosenttiyksikköä. Pitkään jatkunut julkisten palveluiden yksityistyminen on saattanut hämärtää julkisen ja yksityisen palvelun rajoja ja vaikeuttaa sekä liittojen että tilastojen toimialaluokittelua.

Vertailuna voi käyttää Työolobarometrin (Lyly-Yrjänäinen 2022) tietoja vuosilta 2013–2021. Barometrissa ovat mukana vain palkansaajat, ja järjestäytymisluvut ovat yleisesti korkeampia kuin tässä tutkimuksessa. Barometrissa puuttuvat työttömät, joiden järjestäytyminen on selvästi vähäisempää kuin palkansaajilla. Työolobarometrin 2021 mukaan teollisuudessa, johon kuuluu myös rakentaminen ja kaivannaistoiminta, järjestäytymisaste on 69 %, yksityisissä palveluissa 58 %, valtiolla 79 % ja kunnissa 80 % vuonna 2021. Julkinen sektori ja teollisuus ovat barometrinkin mukaan parhaiten järjestäytyneitä. Myös työolobarometrin mukaan järjestäytymisaste on laskenut teollisuudessa ja viime vuosina myös yksityisissä palveluissa. Vuonna 2017 barometrin mukaan teollisuudessa se oli 71 % ja yksityisissä palveluissa 62 %. Julkisella sektorilla sitä vastoin järjestäytyminen on barometrin mukaan laskenut varsinkin kunnissa, joissa se oli 89 % vuonna 2017.

6.2.3 Julkisen sektorin järjestäytyneisyys

Julkisilla aloilla kyse on lähinnä julkisesta työnantajasta eikä niinkään toimialasta. Työvoimatilastossa ei eroteta seurakuntia työnantajana ja niiden palvelut sisältyvät yksityisiin palveluihin. Tässä ne luetaan yhä julkiseksi palveluksi. Seurakuntien työntekijöiden määrä on saatu kirkon internet-sivuilta vuodelta 2021 ja määrä on vähennetty yksityisen sektorin palkansaajista.

Taulukko 21. Edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste julkisella sektorilla vuosina 2013, 2017 ja 2021

	valtio	kunnat	srk:t	yht.
2013				
Järjestäytyneet	98 250	440 869	17 670	556 789
Potentiaaliset jäsenet	148 000	561 000	21 000	730 000
Järjestäytymisaste %	66,4	78,6	84,1	76,3
2017				
Järjestäytyneet	82 662	422 701	13 318	518 681
Potentiaaliset jäsenet	144 100	548 500	20 200	712 800
Järjestäytymisaste %	57,4	77,1	65,9	72,8
2021				
Järjestäytyneet	81 615	414 760	12 586	508 961
Potentiaaliset jäsenet	152 600	492 900	18 000	663 500
Järjestäytymisaste %	53,5	84,1	69,9	76,7

Julkisella sektorilla järjestäytymisaste kunnan palveluksessa on vuonna 2021 84,1 %, kun se oli 77,1 % vuonna 2017. Kunnissa järjestäytymisaste laski selvästi, 87,5 %:sta 78,6 %:iin vuonna 2013. Sen jälkeen laskua oli 1,5 prosenttiyksikköä vuoteen 2017. Nyt nousua on peräti 7 prosenttiyksikköä. Valtion palveluksessa olevien järjestäytyminen väheni aiemmin selvästi vuoden 2004 88,6 %:sta vuoden 2009 68,4 %:iin. Sen jälkeen lasku taittui ja järjestäytyneiden osuus valtiolla oli 66,4 % vuonna 2013. Vuonna 2017 järjestäytymisaste valtiolla laski taas selvästi, 57,4 %:iin ja laskua oli 9 prosenttiyksikköä. Valtion osuus on laskenut yhä. Vuonna 2021 se on 53,5 %, 3,9 prosenttiyksikköä alempi kuin aiemmin. Valtion osalla luvut ovat edellisessä ja tässä järjestäytymiskyselyssä pienet verrattuna Työolobarometrin järjestäytymisasteeseen, 81 %:iin vuonna 2017 ja 79 %:iin vuonna 2021. vaikka heikommin järjestäytyneiden työttömien puuttuminen barometriaineistosta otettiin huomioon.

Valtiosektorilla edunvalvonnan piirissä olevia järjestäytyneitä oli liittojen vastausten perusteella 98 000 ja kunnissa 441 000 vuonna 2013. Vuonna 2004 valtiosektorilla oli järjestäytyneitä 138 000 ja kunnissa 468 000. Valtiolla liittojen jäsenyydessä oli laskua siten 40 000 ja kunnissa 27 000. Vuonna 2017 valtion palveluksessa oli järjestäytyneitä 83 000 ja kuntien 423 000. Valtiolla laskua oli 16 000 ja kunnissa 18 000. Vuoteen 2021 mennessä valtiolla on enää laskua vain 1000 ja kunnilla 8000. Järjestäytyneitä valtiolla on 82 000 ja kunnilla 415 000. Työvoimatutkimuksen mukaan valtiolla oli palkansaajia ja työttömiksi jääneitä

156 000 vuonna 2004 ja kunnissa 541 000. Vuonna 2013 valtion osalla vastaava määrä oli 148 000 ja kuntien osalla 561 000. Tuolloin laskua vuodesta 2004 oli valtiolla 8 000 ja kunnissa taas kasvua 20 000. Vuodesta 2013 vuoteen 2017 valtion palveluksessa olevien palkansaajien ja työttömien määrä väheni työvoimatutkimusten mukaan 3 900 ja kunnissa 12 500. Palkansaajien ja työttömien määrä laski siten myös kunnissa. Vuonna 2021 valtiolla on 152 600 palkansaajaa, missä on taas lisäystä 8500 ja kunnilla 492 900, mikä on 55 600 vähemmän kuin vuonna 2017. Kunnissa järjestäytymisasteen nousu aiheutuu työvoimatutkimusten mukaan lähinnä huomattavan suuresta kunnissa työskentelevien määrän laskusta.

7 Muut tutkimukset ja tulosten arviointi

Tämä tutkimus on sarjassaan kahdeksas. Aiemmat järjestäytymisastetta selvittävät työministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön raportit ovat vuosilta 1989, 1994, 2001, 2004, 2009, 2013 ja 2017. Tulosten mukaan edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste kohosi aluksi vuoden 1989 71,9 %:sta vuoden 1994 78,5 %:iin ja laski sen jälkeen selvästi, 71,2 %:iin vuonna 2001. Luvuissa ei ole huomioitu työvoimatutkimuksen vuoden 2021 muutosten vaikutusta. Luvut ovat noin prosenttiyksikön liian alhaisia vertailussa korjattuihin lukuihin vuodesta 2009 lähtien.

Vuonna 2009 järjestäytymisaste oli 68,3 %. Vuonna 2013 se oli 65,4 % ja laskua aiemmasta oli 2,9 prosenttiyksikköä. Vuodesta 2013 vuoteen 2017 laskua oli peräti 5,2 prosenttiyksikköä ja edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste oli 60,2 %. Vuonna 2021 järjestäytymisaste on 54,7 % ja laskua on 5,5 prosenttiyksikköä. Tulosta arvioidaan lopuksi muiden tutkimusten ja tilastojen valossa.

7.1 Järjestäytyminen työvoimatutkimuksen mukaan

Tilastokeskus on kysynyt ammatillista järjestäytymistä työvoimatutkimuksen yhteydessä vuosina 1995, 1998, 2001 ja sen jälkeen vuosittain. Järjestäytymisen lisäksi on kysytty myös keskusjärjestöä. 2010-luvun puolivälin jälkeen järjestäytymistä alettiin mitata verotuksesta saatavalla rekisteriaineistolla. Siirtymän vaikutus järjestäytymislukuihin on ollut vähäinen. Seuraavassa on tulosten lyhyt esittely. Taulukoissa esitetään palkansaajat ja työttömät myös erikseen. Taulukossa 22 ei huomioida työvoimatutkimukseen vuonna 2021 tehtyjen muutosten vaikutusta sitä aiempien vertailuvuosien lukuihin. Järjestäytymisasteet ennen vuotta 2021 ovat vertailussa noin prosenttiyksikön liian alhaiset.

Taulukko 22. Työvoimatutkimuksen mukainen järjestäytymisaste vuosina 1995, 1998, 2001, 2004, 2005, 2009, 2013, 2017 ja 2021 sukupuolittain

	1995	1998	2001	2004	2005	2009	2013	2017	2021
Mies	70,7	67,8	61,5	60,9	60,0	57,3	53,6	49,2	44,4
Nainen	75,9	74,2	69,7	68,3	66,9	66,8	63,4	61,0	55,4
Yhteensä	73,3	70,9	65,6	64,6	63,5	62,1	58,5	55,1	49,9
Järjestäytymiskysely			71,2	69,0		67,4	64,5	59,4	54,7

Taulukko 22 sisältää sekä palkansaajat että työttömät. Keskusjärjestöjen liittoihin järjestäytyminen on työvoimatutkimusten perusteella huomattavasti alemmalla tasolla kuin työministeriön sekä työ ja elinkeinoministeriön tutkimuksissa. Tarkasteltava joukko on perustaltaan sama ja silti ero tutkimusten välillä on noin 5 prosenttiyksikköä. Tutkimuksissa esiintyy myös selvä ero keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen jäsenyydessä työvoimatutkimuksen ja tässä raportissa myöhemmin tarkasteltavien työttömyyskassatilastojen välillä. Vuonna 2021 ero on 188 000 ja se on supistunut aiemmasta, 220 000 vuonna 2017. Työvoimatutkimuksen mukaan keskusjärjestöjen liittoihin kuuluu vuonna 2021 kaikkiaan 1294 000 jäsentä, kun kassatilastoissa vastaava lukumäärä on 1482 000.

Työvoimatutkimusten mukaan järjestäytymisaste oli vuonna 1995 73,3 % ja vuonna 2001 65,6 %. Laskua oli siis peräti 7,7 prosenttiyksikköä, mikä tukee työministeriön vuoden 2001 tutkimuksen tuloksia. Vuodesta 2001 vuoteen 2009 lasku hidastui. Tällä välillä laskua oli 3,5 prosenttiyksikköä ja vuonna 2009 järjestäytymisaste oli 62,1 %. Vuodesta 2009 lasku taas kiihtyi ja vuoteen 2013 mennessä järjestäytymisaste laski Työvoimatutkimuksen mukaan 3,6 prosenttiyksikköä, mikä on samansuuntainen tulos kuin tässä tutkimuksessa, jossa laskua oli vastaavasti 2,9 prosenttiyksikköä. Vuonna 2013 työvoimatutkimuksen mukainen järjestäytymisaste oli 58,5 % ja se laski vuonna 2017 55,1 %:iin. Järjestäytymisaste aleni tämän mukaan 3,4 prosenttiyksikköä, kun lasku tämän järjestäytymistutkimuksen mukaan oli 5,1 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 järjestäytymisaste on laskenut työvoimatutkimuksen mukaan 49,9 %:iin, missä on laskua 5,2 prosenttiyksikköä. Vertailussa ilman työvoimatutkimuksen vuoden 2021 korjausten aiheuttamia muutoksia vuoden 2017 potentiaalisten jäsenten määriin laskua järjestäytymiskyselyissä on vastaavasti 4,7 prosenttiyksikköä.

Työvoimatutkimuksen ja työministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön tutkimusten tulokset järjestäytymisasteen kehityksestä tukevat selvästi toisiaan. Järjestäytymiskyselyissä järjestäytymisen taso on jatkuvasti korkeampi kuin työvoimatutkimuksissa.

Kuitenkin kehitys on ollut samanlaista vuodesta 1994/1995. Työvoimatutkimusten mukaan järjestäytymisaste on laskenut vuoteen 2021 mennessä kaikkiaan 23,4 ja näissä kyselyissä 23,8 prosenttiyksikköä.

Työvoimatutkimusten mukaan naiset ovat selvästi useammin järjestäytyneitä kuin miehet ja ero näyttää melko tasaisesti kasvaneen vuodesta 1995. Tuolloin naisista oli järjestäytyneitä 75,9 % ja miehistä 70,7 % eli ero oli 5,2 prosenttiyksikköä. Vuonna 2013 vastaavat luvut olivat naisilla 63,4 ja miehillä 53,6 % ja ero oli liki kymmenen prosenttiyksikköä. Tämän jälkeen ero on yhä kasvanut. Vuonna 2021 naisilla järjestäytymisaste on 55,4 ja miehillä 44,4 % ja ero on 11 prosenttiyksikköä.

Työvoimatutkimuksen järjestäytymistä koskevissa luvuissa ovat yhdenmukaisuuden takia mukana vain keskusjärjestöihin järjestäytyneet. Palkansaajia heistä on vuonna 2021 1 127 000 ja työttömiä 53 100. Palkansaajien järjestäytymisaste on huomattavasti korkeampi kuin työttömien. Palkansaajilla se oli vuonna 1995 tilastokeskuksen mukaan 78,6 % ja työttömillä 51,8 %. Vastaavat luvut olivat vuonna 2001 69 % ja 39,4 %, joten molemmissa ryhmissä järjestäytymisen lasku oli huomattavaa ja työttömillä voimakkaampaa kuin palkansaajilla. Vuonna 2004 järjestäytymisaste oli palkansaajilla 67,9 % ja työttömillä 39,8 %. Työttömillä lasku näytti siis pysähtyneen. Vuonna 2009 osuudet olivat laskeneet taas molemmissa ryhmissä ja palkansaajien järjestäytymisaste oli 65,2 % ja työttömien 33,4 %. Vuosien 2009 ja 2013 välillä erityisesti palkansaajien järjestäytymisaste aleni. Työvoimatutkimuksen lukujen mukaan palkansaajien järjestäytymisaste oli vuonna 2013 61,3 ja työttömien 32,3 % eli palkansaajilla se oli laskenut 3,9 prosenttiyksikköä. Vuonna 2017 palkansaajien järjestäytymisaste oli 57,9 % ja työttömien 29,8 %. Palkansaajilla lasku oli 3,4 ja työttömillä 2,5 prosenttiyksikköä vuodesta 2013. Vuonna 2021 järjestäytymisaste on palkansaajilla 52,2 % ja työttömillä 25,3 %. Aleneminen on kiihtynyt. Palkansaajilla laskua on 5,7 ja työttömillä 4,5 prosenttiyksikköä.

Vuonna 2021 työttömiä on työvoimatutkimuksen mukaan 23 300 vähemmän kuin vuonna 2017, kun taas palkansaajien määrä on kasvanut 41 100. Työttömien järjestäytymisaste on liki 30 prosenttiyksikköä matalampi kuin palkansaajien. Työttömien osuuden väheneminen verrattuna palkansaajiin lisää vuonna 2021 järjestäytyneiden määrää noin 13 000 ja järjestäytymisastetta 0,6 prosenttiyksikköä.

Työministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksissa voidaan myös erottaa palkansaajat ja työttömät ja kehitys on ollut samanlaista kuin työvoimatutkimuksessa. Palkansaajilla järjestäytymisaste laski vuoden 1994 80,5 %:sta vuoden 2001 73,3 %:iin. Vuonna 2004 osuus oli 70,7 % eli 2,6 % pienempi kuin vuonna 2001. Vuonna 2009 osuus oli 69,2 % ja vuonna 2013 66,4 %. Työttömillä vastaavat osuudet olivat 71,5 % vuonna 1994, 53 % vuosina 2001 ja 2004 ja 54 % vuosina 2009 ja 2013. Työttömien osalla järjestäytymisen lasku näytti pysähtyneen. Vuoden 2017 tutkimuksessa palkansaajien

järjestäytymisasteeksi saatiin 62,4 ja työttömien 40,5. Näin palkansaajilla laskua oli 4,2 ja työttömillä peräti 13,5 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 osuudet ovat edelleen pienentyneet. Palkansaajilla järjestäytymisaste on 57,8 % ja työttömillä 32,7 %. Järjestäytymiskyselyiden perusteella lasketut työttömyysluvut eivät liene kovinkaan luotettavia, mikä aiheuttanee työvoimatutkimuksen ja järjestäytymiskyselyiden erot varsinkin työttömien järjestäytymisessä. Palkansaajien osalla taas kehityserot tutkimusten välillä ovat vähäiset. Työvoimatutkimusten mukaan palkansaajien järjestäytyminen on kuitenkin vuodesta 2001 ollut 3–5 prosenttiyksikköä alempi kuin työ- ja elinkeinoministeriön kyselyissä.

Taulukko 23. Palkansaajien järjestäytymisaste työvoimatutkimusten mukaan vuosina 1995, 1998, 2001, 2004, 2005, 2009, 2013, 2017 ja 2021

	1995	1998	2001	2004	2005	2009	2013	2017	2021
Mies	76,3	71,6	65,0	64,1	63,3	60,5	56,3	52,0	46,6
Nainen	80,8	77,9	73,1	71,6	70,4	69,5	65,9	63,7	57,8
Yhteensä	78,6	74,8	69,0	67,9	66,9	65,2	61,3	57,9	52,2
Tämä kysely	80,5	(1989)	73,3	70,7		69,2	66,4	62,4	57,8

Taulukko 24. Työttömien järjestäytymisaste työvoimatutkimusten mukaan vuosina 1995, 1998, 2001, 2004, 2005, 2009, 2013, 2017 ja 2021

	1995	1998	2001	2004	2005	2009	2013	2017	2021
Mies	50,5	47,4	35,1	37,3	34,2	30,7	30,4	25,8	23,9
Nainen	53,4	51,4	43,7	42,6	36,9	36,6	34,8	34,4	27,1
Yhteensä	51,8	49,4	39,4	39,8	35,5	33,4	32,3	29,8	25,3

Taulukko 25. Järjestäytymisaste (%) ikäryhmittäin työvoimatutkimusten mukaan vuosina 2013, 2017 ja 2021

	2013			2017			2021		
	palkan saaja	työtön	yht.	palkan saaja	työtön	yht.	palkan saaja	työtön	yht.
-29	35,4	13,7	31,9	32,8	12,9	29,6	29,9	13,5	27,7
-39	62,2	40,2	60,6	58,2	34,2	56,3	51,9	25,7	50,0
-49	69,6	44,1	67,9	65,4	38,3	63,4	58,5	32,1	56,9
-59	74,9	51,4	73,1	70,3	45,1	68,3	64,0	34,5	61,8
60–64	71,4	49,2	69,6	73,2	53,3	71,1	66,2	45,8	64,1
Yhteensä	61,3	32,3	58,5	57,9	29,9	55,1	52,2	25,5	49,9

Työvoimatutkimusten yhteydessä käytetyn järjestäytymisaineiston pohjalta voi myös arvioida ikäryhmittäistä järjestäytymistä. Tulokset esitetään taulukossa 25 vuosilta 2013, 2017 ja 2021 erikseen palkansaajien ja työttömien osalta. Vuosilta 2013 ja 2017 ei voida esittää täysin vertailukelpoista taulukkoa. Taulukon järjestäytymisprosentit vuosilta 2013 ja 2017 ovat keskimäärin 1 prosenttiyksikön liian pienet.

Ikäryhmittäiset erot järjestäytymisessä kasvoivat vuosien 1995 ja 2001 välillä työvoimatutkimusten mukaan selvästi. Vuonna 1995 alle 30-vuotiaista oli järjestäytynyt 53 % ja vuonna 2001 vain 40 %, kun vastaava osuus 50-59-vuotiailla aleni 82 %:sta 79 %:iin. Samalla vähintään 40-vuotiaiden osuus järjestäytyneistä kohosi 51,2 %:sta 57,2 %:iin. Kehitys näytti tasaantuneen vuoden 2001 jälkeen. Vuonna 2009 alle 30-vuotiaista oli järjestäytynyt 39,5 %, lähes sama osuus kuin vuonna 2001. Järjestäytyminen alentui vain hieman myös muissa ikäryhmissä vuosien 2001 ja 2004 välillä. Vuodesta 2004 vuoteen 2009 sen sijaan muissa ikäryhmissä lasku oli huomattavaa, 3-4 prosenttiyksikköä kussakin, ja näissä ikäryhmissä varsinkin työttömien järjestäytymisaste laski runsaasti, reilusti yli kymmenen prosenttiyksikköä. Työttömistä kuitenkin 44 % oli alle 30-vuotiaita eikä työttömien järjestäytymisaste kokonaisuudessaan laskenut kuin 2,1 prosenttiyksikköä. Vuodesta 2009 vuoteen 2013 työvoimatutkimuksen perusteella laskettu järjestäytymisaste aleni alle 30-vuotiailla huomattavasti, 7,6, ja 30–39-vuotiaillakin 4,1 prosenttiyksikköä. Yli 50-vuotiailla järjestäytyminen pysyi sitä vastoin lähes ennallaan. Järjestäytymisasteen lasku näkyi erityisesti nuorilla palkansaajilla, joista oli vuonna 2009 järjestäytyneitä 43,9 % ja vuonna 2013 35,4 %. Alle 30-vuotiailla työttömillä osuudet olivat 17,5 ja 13,7 %.

Alle 30-vuotiaiden järjestäytymisaste alentui yhä vuoden 2013 jälkeen ja se oli vuonna 2017 29,6 %. Laskua oli 2,3 prosenttiyksikköä, mikä on vähän verrattuna edelliseen 2009–2013 tutkimusjaksoon, jolloin ero oli 7,6 prosenttiyksikköä. Määrällisesti alle 30-vuotiaita järjestäytyneitä oli työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2017 13 700 vähemmän kuin vuonna 2013 ja heitä oli kaikkiaan 172 500.

Järjestäytyminen väheni 2013 jälkeen erityisesti 40–49-vuotiailla, laskua 5,5 prosenttiyksikköä, 50–59-vuotiailla, 4,8 prosenttiyksikköä, ja 30–39-vuotiailla, 4,5 prosenttiyksikköä. Kaikkiaan näiden ryhmien keskusjärjestöjen liittoihin järjestäytyneiden määrä väheni 61 400 jäsenellä vuodesta 2013 vuoteen 2017. Tästä 35 600 kuului ikäryhmään 40–49-vuotiaat. Työvoimatutkimuksen mukaan järjestäytyneiden palkansaajien ja työttömien yhteismäärä väheni kaikkiaan 65 000 vuosien 2013 ja 2017 välillä ja 30–59-vuotiaat peittivät vähennyksen liki täysin, 95 %. Vuosien 2009 ja 2013 välillä 30–59-vuotiaiden järjestäytyneiden määrä laski 63 400 ja kaikkiaan määrä laski 89 200 jäsenellä. Tuolloin näiden ikäryhmien osuus laskusta oli vain 71 %. Työvoimatutkimusten mukaan näyttäisi siis siltä, että vuoden 2013 jälkeen järjestäytyminen alentui suhteellisesti enemmän parhaassa työiässä olevilla. Alle 30-vuotiaiden osuus koko järjestäytymisen laskusta väheni vuosien 2009–2013 välisestä 47 %:sta vuosien 2013–2017 väliseen 21 %:iin. Järjestäytymisen lasku on kohdistunut voimakkaimmin 30–59-vuotiaisiin myös vuoden 2017 jälkeen. Työvoimatutkimusten mukaan laskua järjestäytyneiden määrässä on vuoteen 2021 mennessä kaikkiaan 113 800 ja siitä 90 prosenttia kattavat 30–59-vuotiaat. Järjestäytyminen on laskenut sinä aikana kaikkiaan 5,2 prosenttiyksikköä, kun laskua 30–59-vuotiailla on 6,7 prosenttiyksikköä.

Tässä järjestäytymistutkimuksessa ikäryhmittäisen järjestäytymisen tarkastelu on hieman epäluotettava, koska edunvalvonnan piirissä olevien ikäjakauma ei ole täysin tiedossa. Raportissa edellä taulukossa 12 esitetään keskusjärjestöjen työelämässä mukana olevista ikäjakaumatiedot niiden liittojen osalta, joilla on ollut käytössään edunvalvonnan piirissä olevien tiedot (taulukko 12). Taulukon ikäjakauma ei ole läheskään kattava. Seuraavassa sitä verrataan kuitenkin työvoimatutkimuksista saatuun järjestäytyneiden palkansaajien ja työttömien ikäjakaumaan.

Taulukko 26. Keskusjärjestöihin järjestäytyneiden ikäjakaumat vuosina 2013, 2017 ja 2021 tämän tutkimuksen ja työvoimatutkimuksen mukaan (%)

	järjestäytymiskysely			työvoimatutkimus		
	2013	2017	2021	2013	2017	2021
-29	13,5	11,0	13,5	13,7	13,3	13,3
-39	26,7	23,0	23,1	23,1	23,3	23,7
-49	25,8	25,4	24,9	27,0	25,6	25,6
-59	25,3	29,6	24,5	28,7	28,9	27,4
60-	8,7	11,0	14,0	7,5	8,9	10,0
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Tämän tutkimuksen ja työvoimatutkimuksen järjestäytyneiden palkansaajien ja työttömien ikäjakaumissa on vain melko pieniä eroja. 30–49-vuotiaiden ryhmissä osuudet ovat liki samat. Alle 30-vuotiaita on tässä järjestäytymiskyselyssä noin 2 prosenttiyksikköä vähemmän vuonna 2017 kuin työvoimatutkimuksessa ja vähintään 60-vuotiaita taas saman verran enemmän. Vuonna 2021 taas 50–59-vuotiaita on järjestäytyneissä tämän tutkimuksen mukaan 2,9 prosenttiyksikköä vähemmän ja vähintään 60-vuotiaita 4 prosenttiyksikköä enemmän kuin työvoimatutkimuksessa. Näyttää siltä, että tässä tutkimuksessa tarkasteltava edunvalvonnan piirissä olevien ryhmä on puutteista huolimatta määrittynyt iän osalta varsin hyvin työvoimatutkimuksen jakauman mukaisesti.

Työvoimatutkimukseen sisältyvien järjestäytymiskysymysten perusteella on tarkasteltu myös osa-aikaisten järjestäytymistä.

Taulukko 27. Osa-aikaisten työllisten järjestäytyminen % vuosina 1995, 2001, 2004, 2005, 2009, 2013, 2017 ja 2021 ikäryhmittäin

	1995	2001	2004	2005	2009	2013	2017	2021
-29	41,9	24,9	25,5	25,2	22,4	16,5	18,7	16,1
30–39	74,8	66,3	63,1	68,7	61,6	54,6	53,7	50,7
40–49	76,4	66,7	66,7	63,5	60,2	66,7	61,3	55,0
50–59	73,9	73,0	74,8	68,8	61,0	67,8	57,6	55,0
60–64	43,6	70,3	65,8	74,1	64,9	67,8	66,0	60,9
Yhteensä	58,7	49,1	49,7	48,3	43,5	42,3	39,6	37,9
Osa-aikaisia järj. yhteensä	109 000	119 500	130 800	131 000	119 600	122 700	123 600	137 600
Osa-aikaisia kaikkiaan	185 700	243 300	263 000	271 400	275 100	290 400	312 100	362 900

Vuonna 1995 osa-aikaisia työllisiä oli tilastokeskuksen mukaan kaikkiaan 185 700 ja heistä 58,7 prosenttia oli järjestäytyneet. Vuonna 2001 osa-aikaisten määrä oli kasvanut liki 60 000 ja järjestäytyminen laski 49,1 prosenttiin. Vuonna 2004 osa-aikaisia oli 20 000 enemmän kuin vuonna 2001 ja vuoteen 2005 kasvua oli kertynyt lisää 8 000. Osa-aikaisten järjestäytyminen oli lähes vuoden 2001 tasolla vuonna 2005 ja se putosi sen jälkeen selvästi. Vuonna 2009 osa-aikaisista oli keskusjärjestöjen liittoihin järjestäytyneitä 43,5 % ja osa-aikaisten määrä pysyi vuoden 2005 tasolla. Vuonna 2013 osa-aikaisten määrä oli 290 000 ja järjestäytyneitä heistä oli 123 000. Järjestäytymisaste oli siten 42,3 %, 1,2 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2009. Vuoden 2013 jälkeen osa-aikaisten määrä lisääntyi 22 000 ja järjestäytyneiden osa-aikaisten määrän pysyessä liki ennallaan osa-aikaisten järjestäytymisaste laski edelleen. Vuonna 2017 se oli 39,6 % ja laskua oli 2,7 prosenttiyksikköä. Vuoteen 2021 mennessä osa-aikaisten määrä on kasvanut peräti 50 000 ja järjestäytyneiden määrä on lisääntynyt 14 000. Järjestäytymisaste on laskenut 1,7 prosenttiyksikköä.

Taulukosta havaitaan, että alle 30-vuotiaat ovat harvemmin järjestäytyneet kuin heitä vanhemmat ikäluokat ja heillä järjestäytyminen on lisäksi alentunut eniten. Vuonna 1995 alle 30-vuotiaista osa-aikaisista kuului ammattiliittoihin 41,9 prosenttia ja vuonna 2001 vain 24,9 prosenttia. Nuorten, alle 30-vuotiaiden, osa-aikaisten järjestäytyminen pysyi työvoimatutkimusten perusteella noin neljänneksessä vuoteen 2005. Vuonna 2009 nuorten osa-aikaisten järjestäytyminen laski 22,4 %:iin ja osa-aikaisten järjestäytyminen laski myös muissa ikäryhmissä. Alle 30-vuotiaiden osa-aikaisten järjestäytyminen aleni sen jälkeen runsaasti. Vuonna 2013 järjestäytyneitä oli enää 16,5 %. Vuonna 2009 luku oli liki

6 prosenttiyksikköä suurempi. Myös 30–39-vuotiailla laskua oli huomattavasti, 61,6 %:sta 54,6 %:iin. Vanhemmilla ikäryhmillä osa-aikaisten järjestäytyminen sitä vastoin lisääntyi. Vuoden 2013 jälkeen nuorten osa-aikaisten järjestäytyminen lisääntyi hieman ja muiden taas vähentyi. Vuonna 2017 alle 30-vuotiaista osa-aikaisista oli järjestäytynyt 18,7 %. 40-49vuotiailla laskua oli vuodesta 2013 5 ja 50-59-vuotiailla peräti 10 prosenttiyksikköä. Vuoden 2017 jälkeen osa-aikaisten järjestäytyminen on laskenut kaikissa ikäryhmissä. Keskimääräinen lasku on 2 prosenttiyksikköä. Eniten se on laskenut 40–49-vuotiaiden ryhmässä, 6,3 prosenttiyksikköä.

Työvoimatutkimuksissa alle 30-vuotiaiden osuus osa-aikaisista on liki puolet kaikkina taulukon 27 ajankohtina. Vuonna 1995 osuus oli 47,5 % ja vuonna 2021 47,7 %. Määrällisesti tämä merkitsee vuonna 2001 110 000, vuonna 2013 133 000, vuonna 2017 149 000 ja vuonna 2021 159 000 nuorta osa-aikaista eli kyse on järjestäytymisasteen kannalta merkittävistä luvuista. Vuonna 1995 keskusjärjestöihin järjestäytymättömistä oli alle 30-vuotiaita osa-aikaisia 51 300, vuonna 2001 88 500, vuonna 2004 86 000, vuonna 2005 94 500, 99 400 vuonna 2009, 110 000 vuonna 2013, 121 100 vuonna 2017 ja 132 400 vuonna 2021. Nuorten osa-aikaisten määrän kasvu ja järjestäytymättömyys vuoden 1995 jälkeen merkitsevät vuonna 2001 palkansaajaliittojen järjestäytymisprosentissa 1,6, 1,5 vuonna 2004, 2,1 vuonna 2009, 2,5 vuonna 2013, 2,7 prosenttiyksikköä vuonna 2017 ja 2,8 prosenttiyksikköä vuonna 2021 verrattuna vuoteen 1995.

Lukumääräisesti työvoimatutkimuksen mukaan 30–59-vuotiaita osa-aikaisia on vuonna 2021 kaikkiaan 171 500 ja heistä on keskusjärjestöjen liittojen jäseniä 91 700. Vuonna 2017 vastaavat luvut olivat 133 900 ja 76 400. Vuonna 2021 osa-aikaisista liittojen ulkopuolelle jäi 30–59 vuotiaista 79 800 palkansaajaa ja vuonna 2017 57 500 palkansaajaa. Ero on 22 300, mikä vastaa vuoden 2021 järjestäytymisasteessa 0,9 prosenttiyksikköä. Kaikkiaan järjestäytymättömiä osa-aikaisia palkansaajia oli vuonna 2017 työvoimatutkimuksen mukaan 188 500 ja vuonna 2021 225 300. Ero on 36 800 ja järjestäytymisasteessa se merkitsi 1,5 prosenttiyksikköä.

Työvoimatutkimusten perusteella voi tarkastella myös määräaikaisten työllisten järjestäytymistä vuodesta 2009 lähtien. Tulokset esitetään taulukossa 28.

Taulukko 28. Määräaikaisten työllisten järjestäytyminen % vuosina 2009, 2013, 2017 ja 2021 ikäryhmittäin työvoimatutkimuksen mukaan

Ikä	2009	2013	2017	2021
-29	36,0	27,4	28,0	22,6
30–39	68,7	58,2	58,8	46,9
40–49	68,3	63,9	62,0	54,8
50–59	66,8	61,5	57,7	52,5
60–64	50,0	50,5	61,4	51,4
Yhteensä	51,5	43,0	43,3	37,8
Määräaikaisia järj. yhteensä	157 900	139 300	145 500	132 700
Määräaikaisia kaikkiaan	306 800	323 900	335 800	351 400

Myös työsuhteiden määräaikaisuus liittyy vähäisempään järjestäytymiseen. Vuonna 2017 43 % määräaikaisista oli jonkin keskusjärjestöön kuuluvan palkansaajaliiton jäsen. Määräaikaisten järjestäytyneiden määrä on vähentynyt 12 800 vuodesta 2017 ja saman aikaisesti määräaikaisessa työsuhteessa olevien määrä on lisääntynyt 15 600. Vuonna 2021 määräaikaisten järjestäytyminen on alentunut 37,8 %:iin ja alimmillaan se on alle 30-vuotiailla 22,6 %. Määräaikaisista työllisistä liki puolet on alle 30-vuotiaita ja järjestäytyminen on vähäistä juuri heillä. Määrällisesti heitä on 161 600 vuonna 2021 ja suuri osa heistä on myös osa-aikaisia.

Määräaikaisten vähäinen keskimääräinen järjestäytyminen johtuu siitä, että heistä 46 % on muutoinkin heikosti järjestäytyneitä, alle 30-vuotiaita. Erot järjestäytymisessä ovat melko pienet sitä vanhemmissa ikäryhmissä. Määräaikaisten vähäinen järjestäytyminen on vahvassa yhteydessä heidän nuoreen ikäänsä.

7.2 Työttömyyskassat

Liiton jäsenyys merkitsee useimmiten myös työttömyyskassan jäsenyyttä, vaikka jäsenyydet eivät toisiaan välttämättä edellytä. Seuraavassa katsotaan vielä, miten työttömyyskassojen jäsenmäärien kehitys vastaa edellä esitettyjä järjestäytymisestä saatuja tuloksia. Tarkasteltava ajanjakso alkaa vuodesta 1989 ja päättyy vuoteen 2021. Tilanteet

ovat vuoden lopusta. Kunkin kassan keskusjärjestö on määritetty työttömyyskassojen yhteisjärjestön työttömyyskassoille helmikuussa vuonna 2001 tehdystä kyselystä saatujen tietojen perusteella.

Kassatilaston tiedot ovat Finanssivalvonnasta (ent. Vakuutusvalvontavirasto). Keskusjärjestöjen alojen työttömyyskassojen määrä on vähentynyt huomattavasti yhdistymisten kautta. Vuonna 1989 kassoja oli 71, vuonna 2001 40, vuonna 2004 37, 33 vuonna 2009, 29 vuonna 2013 ja 24 vuonna 2017. Vuonna 2021 kassoja on enää kaikkiaan 18. AKAVA:n aloilla niitä on 5, STTK:n 5 ja SAK:n 8.

Kassojen keskusjärjestön määrittäminen on pyritty taulukoissa pitämään yhdenmukaisena ja niin on päädytty siihen, että keskusjärjestö on kassan vuoden 2001 keskusjärjestö myös muina vuosina. Näin ei todellisuudessa aina ole, mutta menettely helpottaa kehityksen seuraamista. Taulukossa ei siis ole huomioitu liittojen ja niiden alojen työttömyyskassojen keskusjärjestösiirtymiä. Taulukko kertoo siten ehkä ensisijaisesti koulutuksen ja statuksen mukaisesta järjestäytymisestä. Vuoden 2021 keskusjärjestöittäiset tiedot ovat epätarkkoja lisäksi siksi, että viime vuosina on ilmaantunut myös kassoja, joihin kuuluu jäseniä eri keskusjärjestöjen liitoista. Toistaiseksi tämän vaikutus on kuitenkin melko vähäinen, muutamia kymmeniä tuhansia.

Seuraavassa taulukossa ryhmä muut alat sisältää työttömyyskassat, joiden jäsenet ovat valtaosin keskusjärjestöihin kuulumattomien liittojen jäseniä. Vuonna 2021 tällainen on Suomen journalistiliiton työttömyyskassa, Finka. Yleisen työttömyyskassan luvut esitetään erillisinä. YTK-kassan kaikki jäsenet ovat yksilöjäseniä, mikä tarkoittaa sitä, että he eivät kuulu ammattiliittoon ja ovat siten vain työttömyyskassan jäseniä. Näiden työttömyyskassojen luvut ovat mukana palkansaajakassoissa.

Työttömyyskassatilastoista on laskettu muutosta osoittavia lukuja työministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön tutkimusten ajankohdilta ja tuoreimmat luvut ovat vuodesta 1989 vuoteen 2021 (taulukko 29).

Työttömyyskassatilaston mukaan keskusjärjestöihin kuuluvien alojen kassojen jäsenmäärä lisääntyi 59 000 vuodesta 1989 vuoteen 1994. STTK:n aloilla lisäystä oli 65 000 ja AKAVA:n 54 000. SAK:n alojen kassojen jäsenmäärä aleni 60 000. Muiden kuin keskusjärjestöjen aloilla työttömyyskassojen jäsenmäärä kasvoi vastaavana ajanjaksona 60 000. Kaikkiaan palkansaajakassojen jäsenmäärä kasvoi tuona aikana 119 000 eli nousua oli 6,8 prosenttia.

Keskusjärjestöihin kuuluvien alojen työttömyyskassojen jäsenmäärä väheni 71 000 jäsenellä vuodesta 1994 vuoteen 2001. SAK:n aloilla vähennystä oli 112 000 ja STTK:n aloilla 22 000. AKAVA:n aloilla kassojen jäsenmäärä sen sijaan lisääntyi 64 000. Kaikkiaan palkansaajakassojen jäsenyys kasvoi 64 000. Tämä johtuu siitä, että Yleisen työttömyyskassan (YTK) jäsenmäärä kasvoi 132 000 jäsenellä vuodesta 1994 vuoteen 2001.

Vuodesta 2001 vuoteen 2004 keskusjärjestöjen aloilla työttömyyskassojen jäsenmäärä laski edelleen. Määrällisesti ero oli 35 000 ja suhteellisesti 2,1 prosenttia. SAK:n aloilla laskua oli 35 500 ja STTK:n 28 000. AKAVA:n aloilla nousua oli 28 000. Kaikkiaan palkansaajakassojen jäsenmäärä kohosi 23 500 vuodesta 2001 vuoteen 2004. Nousun aiheutti taas YTK-kassa eli Yleinen työttömyyskassa, jonka jäsenmäärä kasvoi tarkasteltavana aikana 58 800.

Taulukko 29. Työttömyyskassojen jäsenmäärät ja kehitys vuosina 1989–2021

	AKAVA	SAK	STTK	Keskusj. alat yht.	Muut alat	YTK	Palkansaaja- kassat yhteensä
1989	201 947	1 031 846	495 568	1 729 361	13 909	0	1 743 270
12/1994	255 935	971 861	560 281	1 788 077	25 705	48 284	1 862 066
89–94 muutos	53 988	-59 985	64 713	58 716	11 796	48 284	118 796
ero %	26,7	-5,8	13,1	3,4	84,8	0	6,8
12/2001	320 125	859 275	537 724	1 717 124	28 343	180 495	1 925 962
94–01 muutos	64 190	-112 586	-22 557	-70 953	2 638	132 211	63 896
ero %	25,1	-11,6	-4	-4	10,3	273,8	3,4
12/2004	348 334	823 739	509 758	1 681 831	28 383	239 293	1 949 507
01–04 muutos	28 209	-35 536	-27 966	-35 293	40	58 798	23 545
ero %	8,8	-4,1	-5,2	-2,1	0,1	32,6	1,2
12/2009	393 496	757 250	490 414	1 641 160	28 082	303 331	1 972 573
04–09 muutos	45 162	-66 489	-19 344	-40 671	-301	64 038	23 066
ero %	13	-8,1	-3,8	-2,4	-1,1	26,8	1,2
12/2013	418 482	693 357	466 427	1 578 266	26 528	335 044	1 939 838
09–13 muutos	24 986	-63 893	-23 987	-62 894	-1 554	31 713	-32 735
ero %	6,3	-8,4	-4,9	-3,8	-5,5	10,5	-1,7

	AKAVA	SAK	STTK	Keskusj. alat yht.	Muut alat	YTK	Palkansaaja- kassat yhteensä
12/2017	422 056	605 868	454 174	1 482 098	21 003	390 376	1 893 477
13–17 muutos	3574	-87 489	-12 253	-96 168	-5 525	55 332	-46361
ero %	0,9	-12,6	-2,6	-6,1	-20,8	16,5	-2,4
12/2021	470 918	511 191	417 015	1 399 124	17 459	507 168	1 923 751
17–21 muutos	48 862	-94 677	-37 159	-82 974	-3 544	116 792	30 274
ero %	11,6	-15,6	-8,2	-5,6	-16,9	29,9	1,6

Lähde: Vakuutusvalvontavirasto, Finanssivalvonta

Vuoden 2004 jälkeen keskusjärjestöjen aloilla työttömyyskassojen jäsenmäärä laski 40 700 vuoteen 2009 mennessä. Keskusjärjestöjen aloilla kassoissa oli 1 641 160 jäsentä vuonna 2009. Suhteellisesti väheneminen oli 2,4 %. SAK:n aloilla vähenemistä oli eniten 66 500 eli 8,1 ja STTK:n aloilla 19 300 eli 3,8 %. AKAVA:n aloilla taas oli kasvua 45 200 eli 13 %. Kaikkiaan työttömyyskassojen jäsenmäärä kasvoi 1,2 % eli 23 100 jäsenellä vuodesta 2004 vuoteen 2009 ja nousun aiheutti taas YTK-kassa, jonka jäsenmäärä lisääntyi tarkasteltavana aikana 64 000, 26,8 %.

Vuosien 2009 ja 2013 välillä keskusjärjestöjen aloilla toimineiden työttömyyskassojen jäsenmäärä laski 62 900, 3,8 %. Vuonna 2013 niissä oli kaikkiaan 1 578 000 jäsentä. Eniten laskua oli SAK:n alojen kassoissa, 63 900. STTK:n aloilla vähennystä oli 24 000. AKAVA:n alojen työttömyyskassojen jäsenmäärä puolestaan kohosi 25 000, mikä on 6,3 % enemmän kuin aiemmin. Palkansaajakassojen kokonaisjäsenmäärä alentui 1,7 % vuodesta 2009 vuoteen 2013. Tältä osin vähäisen laskun selittää taas YTK-kassan kasvu. Sen jäsenmäärä nousi 31 700 ja suhteellista kasvua oli 10,5 %. Palkansaajakassojen kokonaisjäsenmäärä aleni ensimmäisen kerran tarkasteltavalla ajanjaksolla. Niissä oli vuonna 2013 kaikkiaan 32 700 jäsentä vähemmän kuin vuonna 2009.

Palkansaajakassojen jäsenmäärä väheni edelleen vuoden 2013 jälkeen. Vuonna 2017 kassoissa oli 46 400 jäsentä (2,4 %) vähemmän kuin vuonna 2013. SAK:n aloilla laskua oli 87 500 (12,6 %) ja STTK:n aloilla 12 300 (2,6 %). AKAVA:n aloilla jäsenten määrä lisääntyi 3 600 (0,9 %). Kaikkiaan keskusjärjestöjen alojen kassoissa oli vähennystä 96 200 (6,1 %). Yleisen työttömyyskassan jäsenmäärä nousi 55 300 (16,5 %) eikä kasvu peittänyt muiden työttömyyskassojen jäsenmäärän laskua.

Vuoden 2017 jälkeen palkansaajakassojen jäsenyys on lisääntynyt 30 200 jäsenellä, Keskusjärjestöjen osalla vähennystä on kuitenkin kaikkiaan 83 000. Vuoden 2021 keskusjärjestöittäisiin lukuihin on suhtauduttava varauksella. Hieman epävarmojen tietojen mukaan SAK:n alojen kassoissa on vähennystä 94 700 ja STTK:n alojen kassoissa 37 200. AKAVA:n aloilla on taas lisäystä 48 900. YTK-kassassa lisäystä on vuosien 2017 ja 2021 välillä 116 800. Näin siis pitkästä aikaa ansiosidonnaisen työttömyysturvan piiriin kuuluvien palkansaajien määrä taas kasvoi. Vuosina 2020 ja 2021 tähän vaikutti selkeästi pandemian aiheuttama työttömyyden ja lomautusten kasvu.

Kassatilaston mukaan järjestäytymisasteeksi saadaan vuonna 1989 79,5 prosenttia, vuonna 1994 87,1 %, vuonna 2001 83,8 %, vuonna 2004 85 %, vuonna 2009 84,2 %, vuonna 2013 82,7 % ja 79,5 % vuonna 2017 (taulukko 30). Vuonna 2021 luku on 80 %. Taulukossa ei ole huomioitu työvoimatutkimuksen vuoden 2021 muutosten vaikutusta potentiaalisten jäsenten määriin. Muutoksen nostavat järjestäytymisastetta ennen vuotta 2021 noin yhden prosentin.

Taulukossa ovat mukana kaikki palkansaajakassat. Nousu vuodesta 1989 vuoteen 1994 oli 7,6 prosenttiyksikköä. Sen jälkeen järjestäytymisaste laski 3,3 prosenttiyksikköä vuoteen 2001 mennessä ja kohosi taas 1,2 prosenttiyksikköä vuodesta 2001 vuoteen 2004. Vuoden 2004 jälkeen laskua oli 0,8 prosenttiyksikköä vuoteen 2009. Vuosien 2009 ja 2013 välillä kaikkien palkansaajakassojen mukaan laskettu järjestäytymisaste laski 1,5 prosenttiyksikköä ja se oli 82,7 vuonna 2013. Lasku hieman kiihtyi, sillä vuonna 2017 ero vuoteen 2013 oli -3,2 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 osuus on 80 %. Tilastomuutos huomioiden tämä tarkoittaa sitä, että osuus on pysynyt liki ennallaan.

Keskusjärjestöjen alojen työttömyyskassojen osalta järjestäytymisasteeksi muodostuu 78,9 prosenttia vuonna 1989, 83,7 prosenttia vuonna 1994, 74,7 % vuonna 2001, 73,4 % vuonna 2004, 70 % vuonna 2009, 67,2 % vuonna 2013, 62,2 % vuonna 2017 ja 58,2 % vuonna 2021. Luvut olivat 1990-luvulla selvästi korkeammat kuin työministeriön ja myöhemmin työ- ja elinkeinoministeriön tutkimuksissa lasketut luvut. Ero kaventui vuoden 2009 tutkimukseen asti, jolloin se oli 2,6 prosenttiyksikköä. Vuonna 2017 ero oli lähes sama, 2,8 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen aloilla järjestäytymisaste on työttömyyskassatilastojen mukaan 3,5 prosenttiyksikköä korkeampi kuin tässä tutkimuksessa laskettu edunvalvonnan piirissä olevien järjestäytymisaste.

Keskusjärjestöjen aloilla työttömyyskassojen jäseniä on vuonna 2021 83 000 enemmän kuin tässä tutkimuksessa laskettu edunvalvonnan piirissä olevien määrä. Näiden kassojen yksilöjäseniä on vuonna 2021 115 000. Vuonna 2017 yksilöjäseniä oli vastaavasti 68 500 eli yksilöjäsenten määrä on kasvanut selvästi keskusjärjestöjen alojen työttömyyskassoissa. Yksilöjäsenten määrä ylittää työttömyyskassojen ja edunvalvonnan piirissä olevien

välisen eron jäsenten määrässä. Kun yksilöjäsenet huomioidaan, keskusjärjestöjen aloilla työttömyyskassoissa on 31 900 jäsentä vähemmän kuin tämän tutkimuksen mukaan keskusjärjestöissä on edunvalvonnan piiriin kuuluvia jäseniä. Ero on melko pieni ja vahvistanee tämän tutkimuksen luotettavuutta. Vuonna 2017 samalla tavoin laskien kassojen jäseniä oli 13 200 vähemmän kuin edunvalvonnan piirissä olevia jäseniä. Sitä aiemmin ero oli 5 000.

Taulukko 30. Työttömyyskassatilastojen mukaan laskettu järjestäytymisaste vuosina 1989, 1995, 2001, 2004, 2009, 2013, 2017 ja 2021

	1989	1994	2001	2004	2009	2013	2017	2021
Jäsenet palkan saajakassoissa	1 743 270	1 862 066	1 925 962	1 949 507	1 972 573	1 939 838	1 893 477	1 923 751
Palkansaajat ja työttömät	2 193 000	2 137 000	2 298 000	2 292 700	2 344 000	2 346 000	2 381 200	2 405 000
Järjestäytymisaste	79,5	87,1	83,8	85,0	84,2	82,7	79,5	80,0
Jäsenet keskusjärjestöjen aloilla	1 729 361	1 788 077	1 717 124	1 681 831	1 641 160	1 578 266	1 482 098	1 399 124
Järjestäytymisaste	78,9	83,7	74,7	73,4	70,0	67,2	62,2	58,2
Tämä tutkimus	71,9	78,5	71,2	69,0	67,4	64,5	59,4	54,7
Edunvalvonnan piirissä	1 576 000	1 678 000	1 635 000	1 581 000	1 579 655	1 514 044	1 413 632	1 316 260

Työttömyyskassatilastojen mukainen kehitys näyttää olevan paljolti samanlaista kuin työministeriön tutkimuksissa vuosien 1994 ja 2004 välillä ja saman suuntaista myös sen jälkeen. Vuodesta 1989 vuoteen 1994 SAK:n edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten määrä tosin työministeriön tutkimusten mukaan kasvoi 11 000 toisin kuin kassatilastojen mukaan tehdyissä laskelmissa edellä. Taulukossa 31 esitetään edunvalvonnan piirissä olevien määrät keskusjärjestöittäin vuosina 1989, 1994, 2001, 2004, 2009, 2013, 2017 ja 2021. Kokonaislukumäärät ovat pienempiä kuin työttömyyskassatilastojen luvut, mutta kehityserot ovat melko pieniä. STTK:n ja AKAVA:n osalla kehitysero on alle 10 000 jäsentä. SAK:ssa ero on taas suurempi. Työttömyyskassatilasto näyttäisi jäsenmäärän laskua olleen 110 000, kun sitä on tämän tutkimuksen mukaan 77 000 vuosien 1994 ja 2001 välillä. Vuodesta 2001 vuoteen 2004 tutkimusten kehityserot keskusjärjestöjen jäsenmäärissä ovat suurimmillaan STTK:n osalla. Työttömyyskassatilastojen mukaan STTK:n jäsenmäärä putosi tuona aikana 28 000 jäsenellä, kun järjestäytymistutkimusten mukaan pudotusta oli 36 000.

Vuoden 2004 jälkeen vertailua heikentää se, että kassatilastolaskelmissa ei ole huomioitu liittojen keskusjärjestösiirtymiä, kun edunvalvonnan piirissä olevissa luvuissa taas liittojen keskusjärjestöjen muutokset on huomioitu. Siirtymät ovat kuitenkin määrällisesti melko pieniä, noin 41000 jäsentä STTK:sta AKAVA:an ja 2500 SAK:hon vuosien 2004 ja 2009 välillä. Keskusjärjestöjen ulkopuolelta STTK on puolestaan saanut 10 000 lisäjäsentä. Vuonna 2011 ERTO:on kuuluneet Tietoalan toimihenkilöt, noin 8 000 jäsentä, liittyivät Insinööriin ja sen myötä STTK:sta AKAVA:an. Suomen Terveystieteiden liitto (7 300 jäsentä) siirtyi STTK:sta AKAVA:an vuonna 2012. Vuosien 2013 ja 2017 välillä AKAVA:an siirtyi STTK:sta liittosiirtymien myötä noin 23 000 jäsentä (ks. s. 16). Sen jälkeen keskusjärjestösiirtymät ovat olleet vähäisiä.

Taulukko 31. Keskusjärjestöjen jäsenmäärät järjestäytymistutkimusten mukaan vuosina 1989, 1994, 2001, 2004, 2009, 2013, 2017 ja 2021 (1 000 jäsentä)

	SAK	AKAVA	STTK	YHT.
Edunvalvonnan piirissä 1989	900	183	473	1 556
Edunvalvonnan piirissä 1994	911	237	530	1 678
Ero 1989–1994	11	54	57	122
Edunvalvonnan piirissä 1994	911	237	530	1 678
Edunvalvonnan piirissä 2001	834	291	510	1 635
Ero 1994–2001	-77	54	-20	-43
Edunvalvonnan piirissä 2001	834	291	510	1 635
Edunvalvonnan piirissä 2004	794	312	474	1 581
Ero 2001–2004	-40	21	-36	-54
Edunvalvonnan piirissä 2004	794	312	474	1 581
Edunvalvonnan piirissä 2009	749	383	448	1 580
Ero 2004–2009	-45	71	-26	-1
Edunvalvonnan piirissä 2009	749	383	448	1 580
Edunvalvonnan piirissä 2013	695	403	416	1 514
Ero 2009–2013	-54	20	-32	-66
Edunvalvonnan piirissä 2013	695	403	416	1 514
Edunvalvonnan piirissä 2017	612	414	388	1 414
Ero 2013–2017	-83	11	-28	-100
Edunvalvonnan piirissä 2017	612	414	388	1 414
Edunvalvonnan piirissä 2021	534	420	362	1 316
Ero 2017–2021	-78	6	-26	-98

Työttömyyskassatilaston mukaiset sukupuolten järjestäytymisasteet esitetään taulukossa 32. Taulukossa ei ole huomioitu työvoimatutkimukseen vuonna 2021 tehtyjä muutoksia. Järjestäytymisluvut ovat kaikkiaan noin prosentin liian matalia ennen vuotta 2021. Taulukossa on eroteltu keskusjärjestön alojen ja kaikkien palkansaajakassojen järjestäytyminen vuosina 1994, 2001, 2004, 2009, 2013, 2017 ja 2021. Keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen aloilla järjestäytymisaste oli vuonna 1994 naisilla 89,5 % ja miehillä 77,9 %. Vuonna 2001 vastaavat luvut olivat 80,6 % ja 68,9 % eli alenemista olisi sukupuolilla ollut lähes yhtä paljon. Vuonna 2004 kassatilastojen mukaan naisten järjestäytymisaste aleni 78,2 %:iin ja miesten pysyi lähes ennallaan (68,5 %). Vuosien 2004 ja 2009 välillä miehillä osuus aleni 3,7 prosenttiyksikköä 64,8 %:iin ja naisilla laskua oli 3,1 prosenttiyksikköä, 75,1 %:iin vuonna 2009. Vuonna 2013 miesten järjestäytymisaste laski 60,7 %:iin ja naisten 73,7 %:iin. Naisilla laskua oli 1,4 ja miehillä 4,1 prosenttiyksikköä ja sukupuolten ero kasvoi 13 prosenttiyksikköön. Vuoden 2013 jälkeen naisten järjestäytymisaste aleni 3,4 ja miesten 6,6 prosenttiyksikköä vuoteen 2017 mennessä ja ero järjestäytymisasteessa sukupuolten välillä kohosi peräti 16,2 %:iin. Vuonna 2017 naisista oli kassatilaston mukaan järjestäytynyt 70,3 ja miehistä 54,1 %. Ero on säilynyt liki 16 prosenttiyksikössä vuonna 2021. Järjestäytymisaste on naisilla 66,1 % ja miehillä 50,3 %. Keskusjärjestöjen aloilla naisten järjestäytyminen on siten ollut kassatilastojen mukaan jatkuvasti huomattavasti korkeampaa kuin miesten ja lisäksi ero on kasvanut tuntuvasti viime vuosikymmeninä.

Kaikkien palkansaajakassojen tarkastelu täydentää kuvaa järjestäytymisen kehityksestä. Kun laskennassa otetaan mukaan kaikki työttömyyskassat, naisilla järjestäytyminen putosi 92,7 %:sta vuonna 1994 88,7 %:iin ja miehillä 81,6 %:sta 78,9 %:iin vuonna 2001. Tämä poikkeaa hieman muista tuloksista. Muissa tarkastelluissa tilastoissa, ja myös vuoden 2001 työministeriön tutkimuksessa, naisten järjestäytyminen oli pysynyt selvästi korkeampana kuin miesten. Ero oli enemmän kasvanut vuodesta 1994 vuoteen 2001, kun taas kassatilaston mukaan ero oli kaikkien palkansaajakassojen osalta vähän supistunut. Tilastojen ero aiheutuu siitä, että Yksityisalojen työttömyyskassassa (vuodesta 2004 Yleinen työttömyyskassa) oli vuonna 2001 75 000 miesjäsentä enemmän kuin vuonna 1994, kun naisjäsenten määrä oli lisääntynyt vähemmän, 57 000. Vuodesta 2001 vuoteen 2004 YTK-kassassa kehitys hieman tasoittui. Miesten määrä lisääntyi 32 700 ja naisten 26 000. Kasaan liittyi kuitenkin yhä enemmän miehiä kuin naisia. Miesten määrä kassassa lisääntyi suhteellisesti aiempaa enemmän vuoden 2004 jälkeen. YTK:ssa oli vuonna 2009 40 000 miestä ja 24 000 naista enemmän kuin vuonna 2004. Edelleen vuoteen 2013 mennessä miesten määrä YTK-kassassa lisääntyi 23 000 ja naisten 9 000. Vuodesta 2013 vuoteen 2017 miesten määrä kasvoi kassassa 33 000 ja naisten 22 000. Vuoteen 2021 mennessä miesten määrä YTK:ssa lisääntyi 63 000 ja naisten 53 600.

Taulukon 32 sukupuolten kokonaisjärjestäytymisasteessa miesten määrän kasvu Yleisessä työttömyyskassassa näkyy selvästi vuoteen 2009 asti. Tuolloin kassatilaston mukaan palkansaajaliittoon tai -kasaan oli järjestäytynyt 87,1 % naisista ja 81,1 % miehistä. Ero

järjestäytymisessä oli pienimmillään 6 prosenttiyksikköä. Sen jälkeen vuoteen 2017 mennessä palkansaajakassojen jäsenten määrä väheni miehillä 48 000 ja naisilla 31 000. Samalla miesten osalla palkansaajien ja työttömien yhteismäärä kasvoi 38 000 ja naisilla pysyi liki ennallaan. Vuonna 2017 miesten järjestäytymisaste palkansaajakassoihin laski 6,6 ja naisten selvästi vähemmän, 2,6 prosenttiyksikköä, vuodesta 2009. Vuonna 2017 miesten kokonaisjärjestäytymisaste oli 74,5 ja naisten 84,5 %. Ero miesten ja naisten välillä kasvoi 10 prosenttiyksikköön vuonna 2017. Vuoden 2017 jälkeen miesten määrä palkansaajakassoissa on lisääntynyt 23 000 ja naisten 7 300. Naisten kokonaisjärjestäytymisaste on pysynyt ennallaan, 84,4 %, ja miesten kohonnut 1,1 prosenttiyksikköä 75,6 %:iin.

Taulukko 32. Työttömyyskassatilastojen mukainen järjestäytymisaste sukupuolittain vuosina 1994, 2001, 2004, 2009, 2013, 2017 ja 2021

	1994	2001	2004	2009	2013	2017	2021
Miehet							
Jäsenet palkansaajakassoissa	879 968	9071 71	930 183	933 894	913 967	885 994	908 948
Palkansaajat ja työttömät	1 078 000	1 150 000	1 142 700	1 151 000	1 158 500	1 188 900	1 202 800
Järjestäytymisaste	81,6	78,9	81,4	81,1	78,9	74,5	75,6
Jäsenet keskusjärjestöjen aloilla	840 351	792 095	782 257	745 604	703 170	643 462	604 991
Järjestäytymisaste	77,9	68,9	68,5	64,8	60,7	54,1	50,3
Naiset							
Jäsenet palkansaajakassoissa	982 098	1 018 791	1 019 324	1 038 679	1 025 871	1 007 483	1 014 803
Palkansaajat ja työttömät	1 059 000	1 148 000	1 150 000	1 193 000	1 187 400	1 192 300	1 202 200
Järjestäytymisaste	92,7	88,7	88,6	87,1	86,4	84,5	84,4
Jäsenet keskusjärjestöjen aloilla	947 726	925 029	899 574	895 556	875 096	838 636	794 133
Järjestäytymisaste	89,5	80,6	78,2	75,1	73,7	70,3	66,1

Keskusjärjestöjen aloilla työttömyyskassojen jäsenistä on 56,8 % naisia vuonna 2021 eli hieman enemmän kuin tämän tutkimuksen mukaan liittojen kaikista jäsenistä, 55,7 %. Naisten osuus jäsenistä on pysynyt vuodesta 2017 kassatilaston mukaan lähes ennallaan AKAVA:n aloilla. SAK:n aloilla osuus on laskenut 1,1 prosenttiyksikköä 44,7 %:iin ja STTK:n aloilla kohonnut 1,7 prosenttiyksikköä, 74,3 %:iin vuonna 2021.

AKAVA:n aloilla naisten osuus kohosi 49 %:sta 52 %:iin vuosien 1994 ja 2001 välisenä aikana ja sen jälkeen nousu on jatkunut lievänä. Vuonna 2004 naisten osuus AKAVA:n aloilla oli 53,1 %. Niissä naisten määrä lisääntyi 17 000 ja miesten 11 000 vuosien 2001 ja 2004 välisenä aikana. STTK:n aloilla naisten määrä putosi tuona aikana 20 000 ja miesten 8 000 ja SAK:n aloilla taas naisten määrä väheni 24 000 ja miesten 12 000. Vuoden 2004 jälkeen AKAVA:n alojen työttömyyskassoissa naisten määrä lisääntyi edelleen 30 000 ja miesten määrä kasvoi 15 000 vuoteen 2009. SAK:n aloilla vastaavasti naisten määrä aleni 14 000 ja miesten peräti 52 000. STTK:n aloilla naisten määrä väheni 19 000 ja miesten pysyi ennallaan. Vuodesta 2009 naisten määrä AKAVA:n alojen työttömyyskassoissa lisääntyi 14 000 ja miesten 11 000 vuoteen 2013. STTK:n aloilla kasvua oli naisilla 2 000 ja miehillä taas vähennystä 26 000. SAK:n aloilla vähennystä oli samaan aikaan naisilla 37 000 ja miehillä 27 000. Työttömyyskassatilastoissa naisten määrä oli vuonna 2017 STTK:n aloilla 329 600, AKAVA:n aloilla 231 300 ja SAK:n aloilla 277 700. STTK:n aloilla nousua vuodesta 2013 oli 3 000 ja AKAVA:n aloilla 2 500. Vuoteen 2021 mennessä naisten ja miesten määrät ovat lisääntyneet AKAVA:n aloilla lähes yhtä paljon, noin 24 000. STTK:n aloilla naisten määrä on vähentynyt 20 000 ja miesten 17 100. SAK:n aloilla vähennystä on naisilla 49 000 ja miehillä 45 600.

Nämä luvut eivät ole tarkkoja, koska niissä ei ole huomioitu liittojen siirtymiä STTK:sta AKAVA:an (ks. s. 14). Luvut ovat kuitenkin pitkälti yhdenmukaisia tämän tutkimuksen tulosten kanssa (vrt. taulukko 10).

Taulukko 33. Työttömyyskassojen mies- ja naisjäsenet ja naisten osuus % jäsenistä vuosina 2017 ja 2021 keskusjärjestöittäin

	2017			2021		
	Naiset	Miehet	Naisia %	Naiset	Miehet	Naisia %
AKAVA	231 332	190 724	54,8	255 867	215 051	54,3
SAK	277 658	328 210	45,8	228 632	282 559	44,7
STTK	329 646	124 528	72,6	309 634	107 381	74,3
Yht.	838 636	643 462	56,6	794 133	604 991	56,8

7.2.1 Yleinen Työttömyyskassa YTK

Järjestäytymisaste on palkansaajakeskusjärjestöjen osalta 54,7 % ja työttömyyskassoihin kuuluu kaikkiaan 80 % palkansaajista ja työttömistä. Ero on 25,3 prosenttiyksikköä. Erosta 21,1 prosenttiyksikköä peittää 1990-luvun alussa perustettu Loimaalla toimiva Yleinen Työttömyyskassa, YTK, jossa oli vuoden 2021 lopussa 507 168 jäsentä. Kassan jäsenet ovat yksilöjäseniä. Kassa keskittyy jäsentensä ansiosidonnaisen työttömyysturvan hoitoon. Sen ohessa toimiva YTK-yhdistys tarjoaa myös vakuutuspalveluja ja oikeudellista neuvontaa. Työttömyyskassan kasvu on jatkunut voimakkaana (ks. taulukko 29). Vuonna 2017 sen osuus palkansaajista ja työttömistä oli 16,3 % ja osuus on noussut 4,8 prosenttiyksikköä, 21,1 %:iin vuonna 2021. Seuraavassa esitetään joitain keskeisiä YTK-kassan jäsenyystietoja.

Taulukko 34. YTK-kassan jäsenten sukupuolirakenne vuosina 2013, 2017 ja 2021

	2013		2017		Ero	2021		Ero
	N	%	N	%	N	N	%	N
Mies	200 950	60,0	234 050	60,0	33 100	297 090	58,6	63 040
Nainen	134 094	40,0	156 218	40,0	22 124	209 804	41,4	53 586
Yhteensä	335 044	100,0	390 268	100,0	55 224	506 894	100,0	116 626

Kassan jäsenistä oli vuonna 2013 miehiä 60 % ja heidän määränsä kasvoi 23 000 vuodesta 2009. Naisia oli puolestaan 9 000 enemmän kuin vuonna 2009. Työvoimatutkimuksen mukaisista potentiaalisista jäsenistä YTK:n jäseniä oli vuonna 2013 miehistä 17,3 % ja

naisista 11,3 %. Vuonna 2017 miesten osuus YTK:n jäsenistä pysyi ennallaan, 60 %, ja heitä oli 234 050, mikä on 33 100 enemmän kuin vuonna 2013. Naisia kassassa oli 156 218 ja heitä oli 22 100 enemmän kuin vuonna 2013. Potentiaalisista jäsenistä miehillä osuus oli vuonna 2017 19,9 ja naisilla 13,3 %. (vrt. taulukko 19). Miehillä osuus nousi 2,6 ja naisilla 2 prosenttiyksikköä. Vuonna 2021 miehiä on YTK:ssa 297 100 ja naisia 209 800. Miesten määrä on lisääntynyt 63 000 ja naisten 53 600. Miesten osuus potentiaalisista jäsenistä on 24,7 % ja naisten 17,4 %. Nousua on miehillä 4,8 ja naisilla 4,1 prosenttiyksikköä.

Taulukko 35. YTK:n jäsenten ikärakenne vuosina 2017 ja 2021 % sukupuolittain

	Mies %	Nainen %	Yht. %	N (100)
2017				
15–29	14,9	12,5	14,0	545
30–39	27,8	25,3	26,8	1 046
40–49	26,7	26,3	26,5	1 034
50–59	23,4	27,2	24,9	974
60–68	7,2	8,7	7,8	305
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	3 903
N	234 050	156 218	390 268	
2021				
15–29	13,9	13,2	13,6	691
30–39	28,2	26,0	27,3	1 383
40–49	26,2	25,5	25,9	1 311
50–59	22,6	24,8	23,5	1 190
60–68	9,1	10,5	9,7	491
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	5 069
N	297 090	209 804	506 894	

Taulukko 36. YTK-kassan jäsenistön määrä ikäryhmittäin ja osuus % palkansaajista ja työttömistä vuosina 2013, 2017 ja 2021

	Mies	Nainen	Yht.	Työvoima- tutkimus palkans.+ työttömät (100)	YTK:n osuus
2013					
15–29	30 946	16 359	47 305	5 829	8
30–39	57 673	35 401	93 074	5 190	18
40–49	54 658	37 010	91 668	5 403	17
50–59	44 410	34 462	78 872	5 338	15
60–68*	13 263	10 862	24 125	1 461	17
Yhteensä	200 950	134 094	335 044	23 221	14
2017					
15–29	34 940	19 516	54 456	5 818	9
30–39	65 076	39 502	104 578	5 357	20
40–49	62 326	41 053	103 379	5 220	20
50–59	54 882	42 510	97 392	5 482	18
60–68*	16 826	13 637	30 463	1 610	19
Yhteensä	234 050	156 218	390 268	23 487	17
2021					
15–29	41 411	27 705	69 116	5 685	12
30–39	83 773	54 612	138 385	5 605	25
40–49	77 629	53 528	131 157	5 302	25
50–59	67 138	51 941	119 079	5 225	23
60–68*	27 139	22 018	49 157	1 848	27
Yhteensä	297 090	209 804	506 894	23 665	21

Taulukossa 36 esitetään vuosien 2017 ja 2021 prosenttiosuuksien mukaan laskettu YTK-kassan jäsenten määrä ikäryhmittäin. Rinnalla ovat samalta ajalta työvoimatutkimuksen luvut palkansaajien ja työttömien määristä ikäryhmittäin ja YTK-jäsenten osuus

näistä ikäryhmittäisistä luvuista. 60 vuotta täyttäneillä luokitukset poikkeavat toisistaan. YTK:n osalla lukuihin sisältyvät 60–68-vuotiaat ja työvoimatutkimuksessa taas 60–64-vuotiaat. Näin YTK:n osuus on tältä osin taulukossa hieman liian suuri.

Ikäluokittelu on melko karkea, mutta näyttää siltä, että YTK-jäsenyys on yleisintä 30–49-vuotiailla ja heikkenee sen jälkeen hieman. Lähes joka neljäs tästä ryhmästä on YTK:n jäsen. Alle 30-vuotiailla osuus oli vuonna 2017 9,4 % ja se on noussut 12,2 %:iin vuonna 2021. Heillä nousua on vain 2,8 prosenttiyksikköä, kun nousu muissa ikäryhmissä on noin 5 prosenttiyksikköä.

Taulukko 37. Laskelma ikäryhmittäisestä järjestäytymisestä ja työttömyyskassojen jäsenyydestä vuonna 2021

	järjestäyty- miskysely 2021	vain kassa 2021	yhteensä 2021	palkansaajat ja työttömät 2021	osuus % 2021	osuus % 2017	osuus % 2013
-29	175 040	81 500	256 540	568 500	45,1	42,9	43,9
30–39	311 913	162 300	474 213	560 500	84,6	83,6	86,4
40–49	336 919	145 200	482 119	530 200	90,9	91,7	94,0
50–59	360 608	134 700	495 308	522 500	94,8	94,6	95,8
60-	131 609	40 300	171 909	184 800	93,0	93,3	90,5
Yhteensä	1 316 089	564 000	1 880 089	2 366 500	79,4	78,5	79,9

Taulukossa 37 esitetään arviolaskelma ikäryhmittäisestä keskusjärjestöihin järjestäytyneiden määrästä ja pelkästään työttömyyskassojen jäsenistä. Taulukossa on mukana myös arvio ansiosidonnaisen päivärahan piiriin kuuluvista ikäryhmittäin vuonna 2021. Palkansaajaliittojen jäsenten kokonaismäärä perustuu käsillä olevan tutkimuksen tietoihin ja siitä ikäjakauma on laskettu työvoimatutkimuksen 2021 mukaiseksi (vrt. taulukko 26). Vain työttömyyskassaan kuuluvien ikäryhmittäinen määrä saadaan työvoimatutkimuksesta. YTK-kassan ikäjakauma poikkeaa siitä hyvin vähän.

Taulukon luvut eivät ole täysin luotettavia, mutta näyttää kuitenkin selvästi siltä, että alle 30-vuotiaiden järjestäytymättömyys ei koske vain palkansaajaliittoja vaan ilmentää myös laajemmin vähäistä työttömyyskassojen jäsenyyttä. Heistä peräti 55 % on ansiosidonnaisen työttömyysturvan ulkopuolella vuonna 2021. Osuus on tosin vähentynyt 2,2 prosenttiyksikköä vuodesta 2017. Kaikkiaan ansiosidonnaisen työttömyysturvan piirissä olevien osuus on kasvanut 0,9 prosenttiyksikköä vuodesta 2017.

7.3 Työolobarometri

Työolobarometri on vuosittain työ- ja elinkeinoministeriössä tehtävä haastattelututkimus, jossa kartoitetaan laajalti työelämän kehitystä. Vastaajilta kysytään myös kuulumista ammatilliseen keskusjärjestöön tai palkansaajakassaan ja järjestäytymisestä saadaan siten tulokset vuosittain. Barometrissa perusjoukkona ovat palkansaajat. Työttömät eivät aineistoon sisälly ja siten työolobarometrissa järjestäytyminen on selkeästi korkeammalla tasolla kuin tässä tutkimuksessa. Lisäksi barometristä on huomattava, että siinä erotetaan myös palkansaajat, jotka kuuluvat pelkästään työttömyyskassoihin. Työolobarometrissa toteutettiin menetelmämuutoksia ennen vuotta 2021 ja otettiin haastattelun rinnalla käyttöön myös verkkokysely. Vertailu aiempiin vuosiin ei ole enää täysin luotettavaa.

Työolobarometrin mukaan vuonna 1994 järjestäytyneitä oli kaikkiaan 85 % ja vuonna 2000 79 %. Vuonna 2001 osuus oli kuitenkin kohonnut neljällä prosenttiyksiköllä, 83 %:iin. Järjestäytyminen laski työolobarometrin mukaan 6 prosenttiyksikköä vuodesta 1994 vuoteen 2000, mikä oli lähes sama määrä kuin työministeriön järjestäytymiskyselyissä. Barometrissa kuitenkin tämä lasku otettiin liki kokonaan takaisin vuoteen 2004 mennessä. Sen jälkeen liittoon tai vain työttömyyskassaan kuuluvien osuus laski alimmilleen 83 prosenttiin vuonna 2009. Naisilla osuus oli 88 % ja miehillä 79 %. Vuodesta 2010 alkoi taas nousu ja barometrin tietojen mukaan vuonna 2013 liittoihin tai työttömyyskassaan kuuluvien osuus oli 90 %, naisilla ja miehillä lähes yhtä suuri. Vuonna 2017 tämä osuus oli naisilla kasvanut 92 %:iin ja miehillä alentunut 87 %:iin. Vuoteen 2021 mennessä osuudet ovat laskeneet, naisilla 88 %:iin ja miehillä 85 %:iin. Kaikkiaan osuus on 87 % (Lyly-Yrjänäinen 2022).

Vuonna 2009 luvut olivat varsin lähellä kassatilastojen lukuja, mutta sen jälkeen jo vuonna 2013 ne poikkeavat selvästi työttömyyskassatilastoista, joiden mukaan palkansaajakassoihin järjestäytyneitä oli kaikkiaan 82,7 %. Naisilla osuus oli 86,4 ja miehillä 78,9 % (taulukko 38). Vuonna 2017 ero kassatilastojen mukaan kasvoi entisestään. Samoin vuoden 2017 barometrissa sukupuolten ero palkansaajakassojen jäsenyydessä kasvoi, naisilla jäsenyys kohosi ja miehillä laski. Vuoden 2017 jälkeen kehitys on barometrissä ollut lähes samanlaista kuin kassatilastoissa. Tilastojen välinen ero jäsenyydessä on kuitenkin pysynyt 7 prosenttiyksikössä.

Keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen jäsenyydessä kehityssuunta oli vuoteen 2009 asti työolobarometrissa sama kuin järjestäytymiskyselyissä. Järjestäytyminen oli hienoisessa laskussa. Sukupuolittainkin järjestäytyminen oli paljolti samansuuntaista ja naiset olivat liittojen jäseniä useammin kuin miehet. Vuoden 2009 jälkeen taas barometrin antama kuva poikkeaa selvästi järjestäytymiskyselyistä. Työolobarometrin mukaan palkansaajaliittoihin kuulumisen lisääntyä suhteellisesti sekä miehillä että naisilla vuoteen 2013. Järjestäytymiskyselyn mukaan taas kehitys oli päinvastaista. Järjestäytymisaste oli laskussa

sekä miehillä että naisilla. Vuoden 2013 jälkeen kehitys tutkimusten välillä on osin yhdenmukaistunut. Barometrin mukaan keskusjärjestöjen aloilla järjestäytyminen laski kaikkiaan 2 prosenttiyksikköä vuoteen 2017 ja 6 prosenttiyksikköä vuoteen 2021. Miehillä laskua on 10 ja naisilla 7 prosenttiyksikköä. Naisilla lasku alkoi kuitenkin vasta vuoden 2017 jälkeen. Tämän tutkimuksen perusteella sekä miesten että naisten järjestäytyminen on laskenut tasaisesti vuodesta 2013, miesten 9 ja naisten 10 prosenttiyksikköä.

Työolobarometrin pelkkään työttömyyskassaan kuuluvia koskevat tiedot ovat vuoteen 2009 asti melko häilyviä ja työttömyyskassatilastoista poikkeavia. Vuoden 2013 osalla tiedot ovat jo melko lähellä kassatilastoja ja vuonna 2017 osuudet ovat liki samat. Työttömyyskassatilastojen mukaan sekä miesten että naisten osalla muiden kuin keskusjärjestöjen alojen työttömyyskassojen jäsenyys on suhteellisesti kasvanut aina vuodesta 1989 lähtien. YTK-kassa on näistä kassoista selvästi suurin ja kassatilastojen mukaan miehistä on kuulunut kassaan suurempi osuus kuin naisista. Vuonna 2017 miehistä näihin kassoihin kuului 20 % ja naisista 14 %. Vuonna 2021 osuus on miehillä 25 % ja naisilla 18 %. Työolobarometrissa osuudet ovat vuonna 2017 21 ja 13 ja vuonna 2021 24 ja 16 prosenttiyksikköä. Erot ovat siten vähäiset.

Työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2021 miehistä on työttömänä 8,4 % ja naisista 7,2 %. Työttömät ovat heikommin järjestäytyneitä kuin työlliset. Sukupuolten ero on kuitenkin samanlainen sekä palkansaajilla että työttömillä. Naisten järjestäytyminen on suurempaa keskusjärjestöjen alojen työttömyyskassoissa ja miesten taas muissa työttömyyskassoissa ja tilanne on sama sekä palkansaajilla että työttömillä.

Taulukko 38. Sukupuolittainen järjestäytyminen (%) työolobarometrin, järjestäytymiskyselyjen ja kassatilastojen mukaan 1989–2021

	työolobarometri									tämä tutkimus							
	1994	2000	2001	2004	2009	2010	2013	2017	2021	1989	1994	2001	2004	2009	2013	2017	2021
Liiton jäsen																	
Miehet				72	70	69	71	66	61			67	65	62	58	52	49
Naiset				74	73	75	79	80	72			76	73	73	71	66	61
Yhteensä				73	71	72	75	73	67	72	78	71	69	67	65	59	55
Vain kassa										kassatilastot Keskusjärj. ulkopuoliset kassat							
Miehet				10	9	12	18	21	24		4	10	13	16	18	20	25
Naiset				9	15	13	11	13	16		3	8	10	12	13	14	18
Yhteensä				10	12	12	15	17	20	1	4	9	12	14	16	17	22
Yhteensä										kassatilastot kaikki kassat							
Miehet				82	79	81	89	89	85		83	79	81	81	79	75	76
Naiset				83	88	88	90	90	88		93	89	89	87	86	85	84
Yhteensä	85	79	83	83	83	84	90	90	87	80	87	84	85	84	83	80	80

* Taulukossa ei huomioida työvoimatutkimuksen 2021 aiheuttaman muutoksen vaikutusta (n.+1 %) sitä edeltävien tutkimusvuosien järjestäytymisasteisiin

Työttömyyskassatilastoista taulukkoon 38 sisältyvät muut kuin keskusjärjestöjen alojen työttömyyskassat, joista YTK on selvästi suurin. Kaikki kassat kattavat palkansaajakassat. Yrittäjäkassoja aineistoon ei sisälly.

7.4 Tulosten arviointia

Tutkimuksen mukaan keskusjärjestöihin kuuluviin liittoihin järjestäytyminen on laskenut vuoden 2017 60,2 prosentista 54,7 prosenttiin vuonna 2021. Ero aiempaan on 5,5 prosenttiyksikköä. Edellisellä nelivuotiskaudella laskua oli 5,2 prosenttiyksikköä. Muut raportissa tarkastellut tutkimukset, Tilastokeskuksen työvoimatutkimukset, työttömyyskassatilastot ja Työolobarometri tukevat käsitystä järjestäytymisen laskusta. Työvoimatutkimuksen 2021 mukaan järjestäytymisaste on 49,9 %, mikä sekin on 5,2 prosenttiyksikköä pienempi kuin vuonna 2017. Työttömyyskassatilaston mukaan järjestäytymisaste on vuonna 2021 58,2 % ja siinä on laskua 4 prosenttiyksikköä vuodesta 2017. Työttömyyskassatilastojen mukaan järjestäytymisaste laski edellisellä tutkimuskaudella 5 prosenttiyksikköä. Näissä tutkimuksissa järjestäytymisen lasku on lähes yhtä voimakasta. Tulokset ovat vertailukelpoisia sikäli, että tarkastelussa ovat mukana sekä palkansaajat että työttömät, kun Työolobarometrissa ovat mukana vain palkansaajat. Siinä järjestäytymisaste on vuonna 2021 67 % ja laskua vuodesta 2017 on 6 prosenttiyksikköä. Muutoin erot järjestäytymisasteessa aiheutuvat tutkimusten erilaisista tietolähteistä ja tietojenkeruutavoista.

Työttömyyskassatilastot ja tämän tutkimuksen tulokset vastaavat toisiaan lähes täysin. Vuonna 2021 keskusjärjestöihin kuuluvien palkansaajaliittojen aloilla työttömyyskassoissa on kassatilastojen mukaan jäseniä 1 399 000 ja tämän tutkimuksen mukaan liitoissa on 1 316 000 edunvalvonnan piirissä olevaa jäsentä. Ero on 83 000. Liittojen aloilla työttömyyskassoissa on kuitenkin 115 000 yksilöjä jäseniä vuonna 2021. Kun ne vähennetään liittojen alojen työttömyyskassojen jäsenmäärästä, saadaan eroksi 32 000. Järjestäytymiskyselyn mukaan liittojen jäseniä on siten 32 000 enemmän kuin kassatilastojen perusteella.

Työvoimatutkimus suoritetaan otantaan perustuvana kyselytutkimuksena. Siitä saatu keskusjärjestöjen jäsenmäärä alittaa työttömyyskassatilastojen mukaiset jäsenluvut 219 000:lla vuonna 2021. Työttömyyskassojen yksilöjäsenten huomioimisen jälkeen työvoimatutkimuksessa keskusjärjestöihin järjestäytyneitä olisi noin 104 000 liian vähän. Ero on yhtä suuri kuin vuonna 2017.

Työolobarometrinen tulokset ovat muista poikkeavia. Sen mukaan järjestäytyminen on selvästi korkeammalla tasolla kuin muissa aineistoissa. Keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen osalta järjestäytyminen on muita tutkimuksia korkeampaa siksi, että barometriin sisältyvät vain palkansaajat. Työttömillä järjestäytyminen on vähäistä ja he puuttuvat

aineistosta. Työolobarometrin ja muiden tutkimusten järjestäytymisasteen eroja ei kuitenkaan täysin selitä työttömien puuttuminen aineistosta, sillä työvoimatutkimuksen mukaan palkansaajien, joihin työttömät eivät sisälly, järjestäytymisaste on vuonna 2021 52,2 %, mikä on peräti 15 prosenttiyksikköä pienempi kuin osuus Työolobarometrissa, 67 %. Työolobarometrissa viimeaikainen kehitys on samansuuntaista, laskevaa, kuin muissa lähteissä. Kuitenkin aiemmin vuosien 2009 ja 2013 välillä järjestäytyminen kohosi sen mukaan 4 prosenttiyksikköä, kun taas muiden tutkimusten mukaan tuolloin järjestäytymisaste laski. Palkansaajilla työvoimatutkimuksen mukaan laskua oli 4 prosenttiyksikköä.

Yleisen Työttömyyskassan ja muiden riippumattomien työttömyyskassojen osalla eroja eri lähteiden luvuissa ei juurikaan ole. Vuonna 2021 näissä on jäseninä 20–22 % palkansaajista ja työttömistä ja nousua vuodesta 2017 on 3–5 prosenttiyksikköä.

Tilastokeskuksen työvoimatutkimukset, työttömyyskassatilastot, työolobarometri ja tämä tutkimus näyttävät keskusjärjestöihin järjestäytymisen laskeneen vuosien 2017 ja 2021 välillä ja laskua on 4–6 prosenttiyksikköä. Tämän tutkimuksen mukaan liittojen varsinaisen edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten määrä pysyi lähes ennallaan vuodesta 2004 vuoteen 2009 ja järjestäytyneiden osuus aleni siksi, että palkansaajien ja työttömien yhteismäärä kohosi samaan aikaan 51 000. Keskusjärjestöjen ulkopuolisen, yksilöjäsenyyteen perustuvan, Yleisen Työttömyyskassan YTK:n, jäsenmäärä kasvoi taas selvästi. Vuonna 2004 kassassa oli jäseniä 239 000 ja 2009 303 000. Nousua on siten 64 000. YTK:n osuus palkansaajista ja työttömistä oli vuonna 2001 7,9 %, vuonna 2004 10,4 % ja 12,9 % vuonna 2009.

Vuoden 2009 jälkeen keskusjärjestöjen edunvalvonnan piirissä olevien jäsenten määrä laski 66 000 vuoteen 2013, edelleen 100 000 vuosien 2013 ja 2017 välillä ja 98 000 vuoteen 2021 mennessä. Vuonna 2021 näitä jäseniä on 1 316 000. YTK:n jäsenmäärä oli vuonna 2013 335 000 ja siinä oli lisäystä 32 000. YTK:n osuus palkansaajista ja työttömistä oli tuolloin 14,3 %. Vuonna 2017 YTK:n jäsenmäärä oli 390 000 ja vastaava osuus oli 16,6 %. Vuonna 2021 vastaavasti jäsenmäärä on 507 000 ja osuus 21,4 %. Palkansaajien ja työttömien määrä nousi vain 2 000 vuodesta 2009 vuoteen 2013. Sen jälkeen nousua oli 35 000 vuoteen 2017 mennessä. Vuonna 2013 vuodesta 1994 alkaneen tarkastelun aikana palkansaajien työttömyyskassojen yhteinen jäsenmäärä laski tuolloin ensimmäisen kerran. Vuonna 2009 niissä oli 1 972 000 jäsentä. Vuonna 2013 palkansaajakassoissa oli kaikkiaan runsaat 30 000 jäsentä vähemmän kuin vuonna 2009. Vuonna 2009 kaikkien palkansaajakassojen mukainen järjestäytymisaste oli 84,2 % ja vuonna 2013 se oli 82,7 %. Lasku jatkui vuonna 2017. Tuolloin työttömyyskassatilastojen mukaan palkansaajakassojen jäsenmäärä oli 46 000 pienempi kuin vuonna 2013 ja osuus palkansaajista ja työttömistä oli 79,5 %. Vuoteen 2021 mennessä palkansaajakassojen jäsenmäärä pandemiakauden työttömyyden, lomautusten ja epävarmuuden takia kasvoi 30 000:lla ja osuus palkansaajista ja työttömistä on 80 %.

Naiset ovat selvästi useammin keskusjärjestöihin kuuluvien liittojen jäseniä kuin miehet. Tämän tutkimuksen mukaan ero on 12,4 prosenttiyksikköä. Keskusjärjestöjen osalta naisten järjestäytymisaste oli vuonna 2017 67,6 % ja miesten 52,9 %. Vuonna 2021 osuudet ovat 60,9 % ja 48,5 %. Työvoimatutkimuksessa ero on 11 ja työttömyyskassatilastoissa 15,8 prosenttiyksikköä. Kaikissa näissä sukupuolten ero on vähän supistunut aiemmasta. Miehet ovat naisia useammin liittyneet YTK-kassaan. Kaikkien palkansaajakassojen osalta sukupuolittainen ero jäsenyydessä on siten pienempi, 8,8 prosenttiyksikköä. Kaikkiaan järjestäytyneisyys palkansaajakassoissa on naisilla 84,4 % ja miehillä 75,6 % ja ero on supistunut yhden prosenttiyksikön vuodesta 2017.

Tämän tutkimuksen toimialatarkastelu on yhä hieman epäluotettava. Erityisesti julkisen sektorin toimintojen yksityistyminen ja yhtiöityminen on aiheuttanut viiveitä sekä palkansaajaliittojen että julkisissa tilastoissa. Tämä tekee kehityksen tarkastelun epävarmaksi. Kuitenkin on tiedossa, että vanhastaan valtion ja kunnan palveluksessa ollaan hyvin järjestäytyneitä. Samoin teollisuudessa, jossa myös ylemmät toimihenkilöt ovat tehosaneet toimintaansa ja heillä on teollisuusaloilla runsaasti työehtosopimuksia. Heikointa järjestäytyminen on yksityisissä palveluissa, joissa järjestäytymisaste on tämän tutkimuksen mukaan 41,6 %. Se on laskenut 6,3 prosenttiyksikköä vuodesta 2017. Julkisten toimintojen yhtiöityminen ja siirtyminen tilastoissa yksityisiin palveluihin on muuttanut yksityisten palvelujen rakennetta ja on mahdollista, ettei muutos näy tilastoissa ajantasaisesti. Julkisissa palveluissa järjestäytyminen on tämän tutkimuksen mukaan noussut 3,9 prosenttiyksikköä ja teollisuudessa laskenut 8,4 prosenttiyksikköä. Julkisissa palveluissa järjestäytymisaste on 76,7 % vuonna 2021 ja teollisuudessa 63,4 %.

Ikä on yhteydessä järjestäytymiseen. Kuitenkin työvoimatutkimuksessa iän mukainen ero järjestäytymisessä näkyy selvimmin alle 30-vuotiaiden ja tätä vanhempien ikäryhmien välillä. Alle 30-vuotiaista on järjestäytynyt 27,7 %. Osuus 30-39-vuotiailla on 50 % ja osuus nousee vanhemmissa ikäryhmissä. Vähintään 60-vuotiailla järjestäytyneiden osuus on 64 %. Vuosien 2009 ja 2013 välillä alle 30-vuotiaiden järjestäytyminen laski selvästi eniten, 7,6 prosenttiyksikköä. Sen jälkeen lasku on ollut tutkimusajankohtien välillä noin 2 prosenttiyksikköä. Vuodesta 2013 eniten on laskenut 30-59-vuotiaiden ikäryhmien järjestäytyminen. Näiden ikäryhmien järjestäytymisasteet ovat laskeneet vuodesta 2013 hieman yli 10 prosenttiyksikköä vuoteen 2021 mennessä. Järjestäytyneitä edunvalvonnan piirissä olevia keskusjärjestöjen jäsenliittojen jäseniä oli työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2017 65 000 vähemmän kuin vuonna 2013. Samaan aikaan 30-59-vuotiaiden vastaava määrä laski 61 400 eli 95 % vähennyksestä. Järjestäytymisen lasku on kohdistunut voimakkaimmin 30-59-vuotiaisiin myös vuoden 2017 jälkeen. Järjestäytyneiden määrä on laskenut 113 800 vuodesta 2017 vuoteen 2021. Tästä 30-59-vuotiaat kattavat 90 %, 102 400. Vuosien 2009 ja 2013 välillä vastaava osuus oli 71 %. Vuodesta 2017 järjestäytyminen on laskenut kaikkiaan 5,2 prosenttiyksikköä ja laskua 30-59-vuotiailla on 6,7 prosenttiyksikköä.

Epättyypilliset työsuhteet liittyvät vähäisempään järjestäytymiseen. Osa-aikaisten ja määräaikaisten järjestäytymisaste oli vuonna 2013 sama, 43 %. Osa-aikaisilla järjestäytyminen laski 39,6 %:iin vuonna 2017. Määräaikaisilla osuus pysyi ennallaan. Vuonna 2021 osuudet ovat taas lähes yhtä suuret, 37,8 %. Alle 30-vuotiailla osa-aikaisilla työllisillä järjestäytyminen on erityisen alhaalla. Heillä järjestäytymisaste on vain 16,1 % vuonna 2021 ja osuus on ollut laskussa jo vuodesta 2004, jolloin se oli 25,5 %. Muilla alle 30-vuotiailla palkansaajilla osuus on vuonna 2021 30,4 %. Vähintään 30-vuotiailla vastaavat luvut ovat 54,7 % ja 58,9 %. Osa-aikaisuus vähentää siten järjestäytymistä alle 30-vuotiailla 9,4 ja vähintään 30-vuotiailla 4,2 prosenttiyksikköä. Ero on suurimmillaan alle 30-vuotiailla.

Määräaikaisten palkansaajien järjestäytyminen on paljolti osa-aikaisten järjestäytymisen kaltaista. Kuitenkin osa-aikaisuudesta poiketen määräaikaisuus näyttäisi vaikuttavan tasaisesti eri ikäryhmissä. Alle 30-vuotiaista määräaikaisista on järjestäytynyt 22,6 % ja sitä vanhemmista 50,6 %. Vakinaisessa työsuhteessa olevien vastaavat osuudet ovat 30,2 % ja 58,9 %. Molemmissa ryhmissä ero on noin 28 prosenttiyksikköä. Määräaikaisten ja osa-aikaisten vähäinen järjestäytyminen on suuressa määrin yhteydessä ikään. Määräaikaisista 46 % ja osa-aikaisista 48 % on alle 30-vuotiaita, joiden järjestäytymisaste on yleensäkin matala.

LÄHTEET

- Ahtiainen, Lasse (2002): Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa 2001. Työpoliittinen tutkimus no. 246. Työministeriö, Helsinki 2002.
- Ahtiainen, Lasse (2006): Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa 2004. Työpoliittinen tutkimus no. 298. Työministeriö, Helsinki 2006.
- Ahtiainen, Lasse (2011a): Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa 2009. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Työ ja yrittäjyys 27/2011, Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Ahtiainen, Lasse (2015): Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa 2013. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Työ ja yrittäjyys 52/2015, Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki
- Ahtiainen, Lasse (2011b): Työehtosopimusten kattavuus Suomessa 2008. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Työ ja yrittäjyys 28/2011, Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Ahtiainen, Lasse (2016): Työehtosopimusten kattavuus Suomessa 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Työ ja yrittäjyys 11/2016, Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki.
- Ahtiainen, Lasse (2019b): Työehtosopimusten kattavuus vuosina 2017/2018. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2019:62, Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki 2019.
- Ahtiainen, Lasse (2019): Palkansaajien järjestäytyminen vuonna 2017. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2019:10, Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki 2019.
- Backberg, Kristiina (1993): Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa 1990. Työpoliittinen tutkimus no. 50. Työministeriö, Helsinki 1993.
- Böckerman, Petri ja Uusitalo, Roope (2005): Union Membership and the Ghent System. Työpapereita 213. Palkansaajien tutkimuslaitos, Helsinki 2005.
- Kauppinen, Timo ja Köykkä Virpi (1991): Palkansaajien järjestäytyminen 1989. Työpoliittinen tutkimus no. 9. Työministeriö, Helsinki 1991.
- Lyly-Yrjänäinen, Maija (2022): Työolobarometri 2021. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 2022:46. Työ- ja elinkeinoministeriö, Helsinki 2022.
- Sandqvist, Linda (1996): Palkansaajien järjestäytyminen Suomessa 1994. Työpoliittinen tutkimus no. 138. Työministeriö, Helsinki 1996.
- Ylöstalo, Pekka & Jukka, Pirkko (2011): Työolobarometri – lokakuu 2010. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Työ ja yrittäjyys 27/2011. Helsinki.

Tutkimusta varten tilatut aineistot:

- Finanssivalvonta 2022: Työttömyyskassojen jäsenmäärät 2005-2021.
- Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö 2001: Selvitys Työttömyyskassojen piiriin kuuluvista liitoista, alajärjestöistä ja ammateista.
- Työvoimatutkimus 1994, 1995, 1998, 2001, 2004, 2005, 2009, 2013, 2017, 2021 Tilastokeskus.
- Vakuutusvalvontavirasto 2005: Työttömyyskassojen jäsenmäärät 1989-2004.

Verkkajulkaisu
ISSN 1797-3562
ISBN 978-952-327-889-9

Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi
Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi